

Barnevernets ettervern av ungdom mellom 18 og 23 år

*Fremstilling og vurdering av reglene,
og utfordringer ved ettervern i praksis.*

Universitetet i Oslo
Det juridiske fakultet

Kandidatnummer: 525
Leveringsfrist: 25.11.11

Til sammen 14909 ord

25.11.2011

Innholdsfortegnelse

<u>1</u>	<u>INNLEDNING</u>	<u>1</u>
1.1	Bakgrunn for valg av tema	1
1.2	Problemstilling og avgrensning av oppgaven	2
1.3	Metode og kildebruk	3
<u>2</u>	<u>GENERELT OM BARNEVERN</u>	<u>7</u>
2.1	Generelt om barnevern	7
2.1.1	Foreldreansvar og beskyttelse av familieliv	7
2.1.2	Grunnleggende prinsipper	8
2.1.3	Meldinger, undersøkelser og tiltak	10
2.2	Ingen rett til bistand fra barneverntjenesten	11
<u>3</u>	<u>DE MATERIELLE REGLENE OM BARNEVERNETS ETTERVERN</u>	<u>14</u>
3.1	Hovedregelen i barnevernloven § 1-3 annet ledd	14
3.2	Forarbeider og rundskriv	15
3.2.1	Ot.prp.nr.44 (1991-1992)	16
3.2.2	Endringer i loven - Ot.prp.nr.61 (1997-1998)	17
3.2.3	Ettervernsrundskrivet - Q-2003-1964	19
3.2.4	Ny lovendring – begrunnelsesplikt i § 1-3 annet ledd	21
3.2.4.1	Lovendringsforslag fra Barneombudet og Landsforeningen for barnevernsbarn	21
3.2.4.2	Barne- og likestillingsdepartementets bemerkninger til lovendringsforslagene	22
3.2.4.3	Ot.prp.nr.69 (2008-2009)	23
3.2.5	Nytt rundskriv om ettervern – Q-2011-13	24
<u>4</u>	<u>DE PROSESSUELLE REGLENE RUNDT BARNEVERNETS ETTERVERN</u>	<u>27</u>
4.1	Søknad og saksbehandling	27

4.2	Klagebehandling	30
<u>5</u>	<u>UTFORDRINGER VED ETTERVERN I PRAKSIS</u>	<u>32</u>
5.1	Ettervernets omfang og innhold	32
5.2	Gjennomgang av forskning	33
5.2.1	På begge sider av atten – om ungdom, barnevern og ettervern	34
5.2.2	Forskningsprosjekter om barnevernets ettervern	35
5.3	Saker fra Gatejuristen	40
5.3.1	Hvem har ansvaret – oppholdskommune eller hjemkommune?	40
5.3.2	Økonomisk stønad som ettervern	43
5.3.3	Oppfølging vedrørende bolig	45
5.3.4	Mangelfullt ettervern	46
<u>6</u>	<u>KONKLUSJONER OG DE LEGE FERENDA-BETRAKTNINGER</u>	<u>48</u>
<u>7</u>	<u>LITTERATURLISTE</u>	<u>51</u>
7.1	Litteratur	51
7.2	Lover	52
7.3	Forarbeider	52
7.4	Rundskriv	53
7.5	Nettsider	53
7.6	Andre kilder	53

1 Innledning

1.1 Bakgrunn for valg av tema

Jeg har siden 28.februar 2011 vært tilknyttet Gatejuristen, først gjennom universitetets praksisordning, og siden som frivillig medarbeider. Gatejuristen er et av tiltakene som drives av Stiftelsen Kirkens Bymisjon, hvor de ansatte yter gratis juridisk rådgivning til mennesker som har, eller har hatt, et rusproblem.

Gatejuristen søkte i 2010 om midler fra Extrastiftelsen Helse og Rehabilitering, til å starte opp et prosjekt; *Barnas jurist*. Målsettingen er å få til oppstart flere steder i landet av rettshjelpsprosjekter som skal bidra til bedre ivaretagelse av barns og unges rettigheter. Bakgrunnen er at ”mange barn og unge sliter med alvorlige velferdsmessige problemer. En rekke tiltak er iverksatt for å bøte på dette, men når barn og unges rettigheter brytes er det i mange tilfelle vanskelig eller umulig å få nødvendig rettslig bistand som skal sikre barnas beste.”¹

Gatejuristen ble ikke tildelt midler til oppstart av prosjektet i 2010, blant annet fordi det ble ansett som nødvendig med nærmere utredninger, før en oppstart kunne finne sted. Gatejuristen ønsker i den forbindelse blant annet at studenter skal skrive oppgaver som tar for seg temaer som er relevante. Det ble i den forbindelse utarbeidet en oversikt over temaer som kunne være aktuelle å ta for seg i en rettsvitenskapelig masteroppgave, deriblant ettervern. Ettersom ettervern er et fagområde som nærmest ikke er behandlet i rettsvitenskapelig litteratur, er dette et tema som er særlig nyttig å utrede nærmere. At ettervern ikke er et tema som jurister har vært opptatt av i noen stor grad, er ikke en speiling av temaets viktighet, men har kanskje heller sin forklaring i at ettervern er lite rettslig regulert.

---

¹ Gatejuristen (2010)

Jeg er interessert i barnerett som fagfelt, og tok dette som valgfag våren 2011, samtidig som jeg var i praksis hos Gatejuristen. Gjennom mitt arbeid hos Gatejuristen fikk jeg raskt et bilde av at mange av klientene som oppsøker tiltaket, som nå sliter med tunge rusproblemer som voksne, har hatt en tøff oppvekst med mangelfull støtte rundt seg. Mange av klientene har tidligere vært under barnevernets omsorg eller har mottatt hjelpetiltak, men føler at oppfølgingen har vært mangelfull. Det er nærliggende å anta at mange av de problemene klientene sliter med som voksne kunne vært unngått dersom de hadde fått en annen oppfølging på et tidligere tidspunkt i livet. Dette gjelder kanskje særlig i overgangen fra en tilværelse hvor barnevernet, eller andre voksenpersoner, har hatt omsorgen for dem, og over til et selvstendig liv som voksen. Tilstrekkelig støtte i denne fasen kan være helt avgjørende for hvordan de tidligere barnevernsbarna klarer seg i voksen alder. Vi ser imidlertid at regelverket i liten grad er lovfestet, og det er juridisk interessant og viktig å se nærmere på om de rettskildene vi finner vedrørende ettervern, har den tilstrekkelige tyngde som er nødvendig for å sikre lovgivers intensjoner i praksis.

1.2 Problemstilling og avgrensning av oppgaven

Hovedtema for denne oppgaven er en fremstilling og vurdering av reglene om barnevernets ettervern av ungdom mellom 18 og 23 år. Videre vil jeg se på utfordringer rundt anvendelsen av disse reglene i praksis.

For å besvare første del av denne problemstillingen vil jeg se nærmere på hva ettervern innebærer, både ved hjelp av materielle reglene og prosessuelle regler. Som besvarelse av siste del av problemstillingen har jeg ikke som mål å gi noen uttømmende fremstilling av hvilke utfordringer en kan finne ved anvendelsen av reglene i praksis, men vil ved hjelp av forskningsbasert kunnskap om ettervern og noen saker fra Gatejuristen gi eksempler på utfordringer.

Jeg mener det viktigste er å behandle hovedregelen om at ettervern er et frivillig tiltak som ungdommen selv ønsker. Jeg vil derfor avgrense oppgaven mot tilbakehold i institusjon med tvang etter § 4-24.

Det økonomiske ansvaret rundt ettervern er et aktuelt tema som tas opp i flere av rettskildene, etter mitt syn faller dette imidlertid litt på sidelinjen av oppgavens tema, og jeg har derfor valgt å avgrense oppgaven mot reglene om finansiering, annet enn der de knytter seg direkte opp mot utfordringer rundt ettervern.

1.3 Metode og kildebruk

Jeg vil i denne oppgaven benytte alminnelig juridisk metode – en kombinasjon av rettsdogmatikk og retts sosiologi. Fremstillingen vil være delt i fire hoveddeler som omfatter henholdsvis barnevernrett generelt, de materielle reglene rundt ettervern, de prosessuelle reglene rundt ettervern, og anvendelse av reglene i praksis.

Opgavens kapittel 2, 3, og 4 vil være en rettsdogmatisk fremstilling, hvor jeg vil gjennomgå relevante rettskilder på området, se på den historiske utviklingen, og klarlegge gjeldende rett.

Ettersom ettervern er et rettsområde som ikke er særlig rettslig regulert, finner vi følgelig ikke så mange ulike rettskilder vedrørende temaet. Det vil først og fremst være lovtekst og forarbeider, samt etterfølgende rundskriv som vil være aktuelle å trekke frem.

Så vidt jeg er kjent med har domstolene ikke avsagt noen dommer med ettervern som tema. Dette gjør at jeg ikke har valgt å trekke inn noen avgjørelser i denne oppgaven. Vedtak fra Fylkesmannen, som klageinstans i ettervernssaker, er det høyeste i systemet sakene ser ut til å nå. Innsyn i klagesaker kan være med på å gi et bilde av hvordan praksis er i forvaltningen vedrørende ettervern. Disse sakene er dog ikke så lett tilgjengelige, og oppgavens begrensede omfang har gjort at dette ikke er noe jeg har prioritert.

Det er heller ikke skrevet noe juridisk litteratur rundt ettervern spesielt – ettervern er kun nevnt i generelle fremstillinger av barnevernrett, som for eksempel *Barnevernrett* av Knut Lindboe² og *Barnevernloven med kommentarer* av Kari Ofstad og Randi Skar³.

Av konvensjoner som er relevante innenfor barnevernrett, kan særlig nevnes barnekonvensjonen (BK) som er inkorporert gjennom lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettighetsloven - mnskrl) av 21.mai 1999 nr.30. Denne konvensjonen skal etter mnskrl § 2 gjelde som norsk rett, og skal ved motstrid gå foran annen norsk lovgivning etter lovens § 3. Samtidig med at konvensjonen ble gjort til del av norsk rett, ble det også foretatt endringer i blant annet barnevernloven for å synliggjøre konvensjonens bestemmelser.⁴ Konvensjonen har dermed fått en meget sterk stilling i norsk rett. Grunnleggende og viktige prinsipper i konvensjonen, som for eksempel barnets rett til å bli hørt etter art.12, og prinsippet om barnets beste etter art.3 nr.1, er godt synliggjort i barnevernloven i seg selv. Dette gjør således at jeg ikke ser behovet for å trekke inn konvensjonen i noen stor grad i denne oppgaven, men det kan være verdt å ha i minne at barnekonvensjonen har vært med på å forme flere av bestemmelsene i barnevernloven, og derfor indirekte har betydning for denne fremstillingen. Konvensjonen gjelder også bare for barn under 18 år, hvilket ikke gjør den direkte anvendelig for aldersgruppen 18-23 år, som denne oppgaven omhandler.

Oppgavens kapittel 5 vil være en mer retts sosiologisk fremstilling der jeg vil se nærmere på ettervern i praksis, herunder utfordringer rundt anvendelsen av reglene. For det første vil jeg gjennomgå forskningsbasert kunnskap, og videre vil jeg også benytte meg av den kunnskapen Gatejuristen sitter på, og trekke inn konkrete saker fra Gatejuristens arkiv som eksempler.

Flere av Gatejuristens medarbeidere har vært behjelpelige i oppgaveskrivingsprosessen med nyttige tanker og innspill, samt praktisk hjelp. Som frivillig ansatt har jeg i

---

² Lindboe (2008)

³ Ofstad (2004)

⁴ *Barnekonvensjonen – Barns rettigheter i Norge* (2008) s.23-24

utgangspunktet tilgang til Gatejuristens saker. Av hensyn til klientenes personvern ble det imidlertid besluttet at det var viktig å holde et tydelig skille mellom min rolle som ansatt, og min rolle som forsker i forbindelse med masteroppgaven. Jeg har derfor ikke direkte tilgang til sakene hos Gatejuristen i forbindelse med arbeidet med oppgaven.

Gatejuristen hadde i 2010, 442 klienter som hadde 644 saker, mens det i 2009 var 472 klienter og 623 saker. Av de klientene som var født i 1990 eller senere, var det i 2010 6 klienter med 7 saker, og i 2009 var det 9 saker i samme aldersgruppe. Få av disse sakene omhandler ettervern direkte. Det ble kun funnet tre saker som knytter seg opp mot ettervern, og en siste sak som ikke nødvendigvis handler om ettervern, men som likevel er anvendelig til å illustrere en aktuell problemstilling vedrørende temaet. De sakene som vil bli brukt i denne oppgaven vil av andre ansatte hos Gatejuristen på forhånd bli anonymisert og gjort om til caser for meg. I tillegg har jeg også fått tilgang til anonymiserte vedtak en av sakene, som gjelder avslag på søknad og ettervern og klagebehandling. Jeg har ikke brukt disse vedtakene i noen stor grad, ettersom jeg var mer opptatt av å se på de generelle problemstillinger som sakene belyste, enn å gå i detaljer i den enkelte sak. Det er viktig å understreke at sakene ikke vil kunne gi noe helhetlig bilde av hvordan ettervernet fungerer i praksis, og er kun brukt som eksempler for å belyse enkelte praktiske problemstillinger.

For å finne frem til relevante saker for denne oppgaven, ble det først søkt opp saker som Gatejuristen selv kunne huske de hadde hatt som omhandlet ettervern. Videre ble det undersøkt hvilke klienter Gatejuristen hadde hatt i aldersgruppen 18-23 år, for deretter å undersøke nærmere om noen av disse klientene hadde stått overfor problemstillinger som knyttet seg opp mot ettervern. At Gatejuristen har hatt så få saker om ettervern, trenger ikke å bety at det ikke er behov for rettshjelp vedrørende ettervern, da det er flere tenkelige forklaringer. Gatejuristens målgruppe er først og fremst mennesker med tunge rusproblemer, og vi ser at det er få av klientene som er så unge som målgruppen for ettervern. Gatejuristen har heller ikke hatt et godt nok fokus som har fanget opp om klientene er i den aktuelle målgruppen for ettervernstiltak etter barnevernloven eller ikke. Sosialtjenestesystemet er mer kjent for Gatejuristens saksbehandlere, og klientene har uansett rettigheter etter sosialtjenesteloven og lov om sosiale tjenester i NAV. Hovedregelen har derfor blitt at klienten ofte får veiledning og bistand i forhold til

sosialtjenesten. Saker om sosiale tjenester er nettopp det saksområdet hvor Gatejuristen hadde fleste saker i 2010.⁵ Sakene blir derfor ikke behandlet og registrert som ettervernssaker, selv om de kanskje kunne vært det. Klientene våre er gjerne heller ikke selv klar over muligheten for ettervern, eller mangler kjennskap til reglene rundt ettervern. Deres rett til hjelp fra sosialtjenesten er oftest mer kjent, og klientene ber derfor heller om hjelp i forhold til sosialtjenestetiltak.

Det kan også tenkes flere mulige årsaksforklaringer, men det å skulle undersøke dette nærmere ville kreve mer tid enn en masteroppgave gir.

---

⁵ Gatejuristen (2011)

2 Generelt om barnevern

2.1 Generelt om barnevern

Som en innledning til min videre fremstilling om barneverntjenestens ettervernstiltak, vil jeg her starte med et litt større perspektiv barnevernet. Dette for å vise noe av rammene rundt og bakgrunnen for ettervernstiltak.

Lov om barneverntjenester av 17.juli 1992 nr.100 (barnevernloven - bvl), har som formål å sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid, samt bidra til at barn og unge får trygge oppvekstvilkår, jfr bvl § 1-1.

2.1.1 Foreldreansvar og beskyttelse av familieliv

Som utgangspunkt i norsk rett er det foreldrene selv som skal ta seg av sine barn. Hvem som regnes som foreldrene og det nærmere innhold i foreldreansvaret reguleres i lov av 8. april 1981 nr.7 om barn og foreldre (barnelova - bl). Den mest sentrale bestemmelsen om foreldreansvaret finner vi i bl § 30. Første til tredje ledd lyder:

”Barnet har krav på omsut og omtanke frå dei som har foreldreansvaret. Dei har rett og plikt til å ta avgjerder for barnet i personlege tilhøve innanfor dei grensene som §§ 31 til 33 set. Foreldreansvaret skal utøvast ut frå barnet sine interesser og behov.

Dei som har foreldreansvaret, er skyldige til å gje barnet forsvarleg oppseding og forsyting. Dei skal syte for at barnet får utdanning etter evne og givnad.

Barnet må ikkje bli utsett for vald eller på anna vis bli handsama slik at den fysiske eller psykiske helsa blir utsett for skade eller fare. Dette gjeld òg når valden brukast som ledd i oppsedinga av barnet. Bruk av vald og skremmande eller plagsam framferd eller annan omsynslaus åtferd overfor barnet er forbode.”

Barnevernet kommer først inn i bildet dersom foreldrene har vanskeligheter med å følge opp sitt ansvar overfor barna.

Flere ulike bestemmelser i barnekonvensjonen verner om barnets rett til familieliv og omsorg fra sine foreldre, særlig kan nevnes artiklene 7 nr.1, 9 og 16. Artikkelen 7 nr.1 sier blant annet at barnet, så langt mulig, har rett til å kjenne sine foreldre og få omsorg fra dem. Artikkelen gir uttrykk for en positiv rettighet. I artikkel 16 finner vi derimot et vern mot ulovlig eller vilkårlig inngrep i familielivet. Videre pålegger artikkel 9 nr.1 partene å sikre at et barn ikke blir skilt fra sine foreldre mot deres vilje, unntatt når kompetente myndigheter beslutter slik atskillelse i samsvar med gjeldende lover og saksbehandlingsregler, og slik atskillelse er nødvendig av hensyn til barnets beste, jfr artikkel 3 nr.1.⁶

2.1.2 Grunnleggende prinsipper

Det biologiske prinsipp har lenge vært et viktig prinsipp og grunnsyn i norsk rett. En har sett det som en stor egenverdi for barn å få vokse opp hos sine foreldre, til tross for visse mangler i hjemmet. Selv om vi har hjemler for å iverksette inngripende tiltak, er det strenge vilkår som må oppfylles for at det skal kunne være aktuelt.⁷ Det har imidlertid den siste tiden vært stor debatt om prinsippet både i fagmiljøene og politisk. Debatten handler om forholdet mellom det biologiske prinsipp og prinsippet om barnets beste. 18. februar 2011 nedsatte regjeringen et offentlig utvalg som skal utrede det biologiske prinsipp i barnevernet. Barnets beste skal etter barnevernloven være avgjørende, og det betyr at barnets behov for beskyttelse og omsorg må vektlegges framfor foreldrenes rettigheter og oppvekst i biologisk familie.⁸ Det kan dermed stilles spørsmål ved hvor mye vekt en skal tillegge det biologiske prinsipp i dag.

---

⁶ *Barnekonvensjonen – Barns rettigheter i Norge* (2008) s.136

⁷ Lindboe (2008) s.19

⁸ <http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/pressesenter/pressemeldinger/2011/utvalg-som-skal-vurdere-biologisk-prinsi.html?id=633852>

Et annet grunnleggende prinsipp er mildeste inngreps prinsipp, som vi blant annet finner uttrykk for i bvl § 4-12 annet ledd. Det innebærer at det aldri er adgang til å iverksette et mer inngripende tiltak enn det som må anses nødvendig for å skape tilfredsstillende forhold for barnet. Barnevernloven gir adgang til tiltak i fem ulike trinn. Mildeste inngrep er hjelpetiltak i hjemmet med samtykke. Deretter åpner loven for hjelpetiltak i hjemmet som tvang. Om dette ikke er tilstrekkelig, kan det vurderes frivillig omsorg i fosterhjem eller institusjon. Neste steg blir tvungen omsorg utenfor hjemmet. Siste og mest inngripende er tvangsadopsjon.⁹

Som en innledende faneparagraf til kapittel 4 i barnevernloven, som omhandler særlige tiltak, finner vi prinsippet om barnets beste i § 4-1: ” *Ved anvendelse av bestemmelsene i dette kapitlet skal det legges avgjørende vekt på å finne tiltak som er til beste for barnet. Herunder skal legges vekt på å gi barnet stabil og god voksenkontakt og kontinuitet i omsorgen.* ” Dette understreker at det er barnets behov som skal være det sentrale hensynet ved avgjørelser som gjelder barn og unge.

Dette er et sentralt og viktig prinsipp ikke bare i nasjonal rett, men også i internasjonal rett. Vi finner også prinsippet i BK art.3 nr.1 hvor det heter: ”*Ved alle handlinger som berører barn, enten de foretas av offentlige eller private velferdsorganisasjoner, domstoler, administrative myndigheter eller lovgivende organer, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn.* ”

Prinsippet angir ikke en konkret definert rettighet, men sier noe om hva som skal være vurderingstema ved handlinger som vedrører barn. Respekt for barnets fulle menneskeverd og integritet er et grunnleggende element. Det bør tas utgangspunkt i barnet som enkeltindivid, og det bør foretas en konkret vurdering av det enkelte barns behov og forutsetninger ved anvendelsen av prinsippet.¹⁰

---

⁹ Lindboe (2008) s.20

¹⁰ *Barnekonvensjonen – Barns rettigheter i Norge* (2008) s.47

2.1.3 Meldinger, undersøkelser og tiltak

Barneverntjenesten har plikt til å foreta undersøkelser dersom det er rimelig grunn til å anta at det foreligger forhold som kan gi grunnlag for tiltak, jfr bvl § 4-3. Bakgrunnen for undersøkelsen kan være barneverntjenestens egne observasjoner eller melding fra foreldrene selv, barnehage, skole, helsevesen, politi eller andre som har kjennskap til barnet. Barneverntjenesten skal alltid vurdere innkomne meldinger etter bvl § 4-2.

Det store flertall av barnevernets undersøkelsessaker, som fører frem til vedtak om tiltak, gjelder hjelpetiltak i hjemmet. I følge tall fra Statistisk sentralbyrå var det 49781 barn og unge som mottok tiltak fra barnevernet i 2010. Av disse var det 41708 barn og unge som mottok hjelpetiltak og 8073 som mottok omsorgstiltak.¹¹

Hovedbestemmelsene vedrørende tiltak finner vi i bvl §§ 4-4, 4-6, 4-12, 4-20, 4-24 og 4-25.

Hjelpetiltak for barn og barnefamilier er hjemlet i § 4-4. Første til tredje ledd lyder:

”Barneverntjenesten skal bidra til å gi det enkelte barn gode levekår og utviklingsmuligheter ved råd, veiledning og hjelpetiltak.

Barneverntjenesten skal, når barnet på grunn av forholdene i hjemmet eller av andre grunner har særlig behov for det, sørge for å sette i verk hjelpetiltak for barnet og familien, f.eks. ved å oppnevne støttekontakt, ved å sørge for at barnet får plass i barnehage, ved besøkshjem, ved avlastningstiltak i hjemmet, ved opphold i senter for foreldre og barn eller andre foreldrestøttende tiltak. På samme måte skal barneverntjenesten også søke å sette i verk tiltak som kan stimulere barnets fritidsaktivitet, eller bidra til at barnet får tilbud om utdanning eller arbeid, eller anledning til å bo utenfor hjemmet. Barneverntjenesten kan videre sette hjemmet under tilsyn ved at den oppnevner tilsynsfører for barnet.

Barneverntjenesten kan også yte økonomisk stønad som hjelpetiltak for barnet.”

---

¹¹ Statistisk sentralbyrå. Tabell 1 Barn med barnevernstiltak i løpet av året og på slutten av året, etter tiltak og fylke. 2010.

Vedtaket om omsorgsovertakelse har sin hjemmel i § 4-12, og sist finner vi hjemmel for fratakelse av foreldreansvar og adopsjon i § 4-20. Det er bestemmelsen om hjelpetiltak som er mest relevant i forhold til ettervern, da det aldri vil være spørsmål om omsorgsovertakelse, foreldreansvar og adopsjon når ungdommen har nådd myndighetsalder. Jeg vil derfor ikke omtale de sistnevnte bestemmelser ytterligere her.

Ungdommen i målgruppen for ettervernstiltak har ulike bakgrunn. Felles for dem alle er imidlertid at de alle har hatt en form for tiltak gjennom barneverntjenesten før de fyller 18 år, enten det er hjelpetiltak i hjemmet eller barnevernet har hatt omsorgen for dem.

31. desember 2010 var det 3459 ungdommer fra 18-22 år som mottok ettervernstiltak fra barneverntjenesten. Dette tilsvarer i overkant av 9 prosent av de barn og unge som per 31. desember 2010 mottok tiltak fra barneverntjenesten i Norge.¹² Antall barn som mottok tiltak fra barnevernet i 2010 økte i alle aldersgrupper sammenlignet med 2009. Ungdommen mellom 18-22 år hadde imidlertid den største prosentvise økningen med hele 18 prosent.¹³

2.2 Ingen rett til bistand fra barneverntjenesten

I 2010 mottok rundt 3 prosent av barn og unge mellom 0-17 år i Norge tiltak fra barnevernet.¹⁴ Dette sier noe om at barneverntjenestens arbeid er omfattende, og at det er mange barn og unge som har behov for deres bistand. En kan ikke direkte trekke den slutning at dette speiler det reelle behovet for tiltak fra barneverntjenesten. Mange foreldre i en sårbar livssituasjon, som ønsker hjelp for sine barn, har vanskelig for å få den hjelpen de trenger. Dette gjelder ikke bare den hjelpen de skulle hatt gjennom barnevernet, men også andre instanser, som NAV/sosialtjenesten, svikter. Det kan også se ut til å være en tendens til at andre instanser skyver ansvaret over på barnevernet. Utilstrekkelige ressurser gjør imidlertid at barneverntjenesten ikke kan prioritere å

---

¹² Statistisk sentralbyrå. *Tabell 1 Barn med barnevernstiltak 31. desember, etter alder og tiltak. Heile landet. 2010.*

¹³ http://www.ssb.no/emner/02/barn_og_unge/2011/barnevern/

¹⁴ Statistisk sentralbyrå. *Tabell 1 Barn med barnevernstiltak i løpet av året og på slutten av året, etter tiltak og fylke. 2010*

hjelpe alle barna som egentlig har behov for det. Foreldrenes opplevelse av hjelpebehovet, og barneverntjenestens faglige vurdering, sammenfaller ikke alltid. Samme tendensen ser en hos ungdom som ønsker ettervernstiltak. Det er flere som ønsker hjelp enn de som får innvilget de tiltak de ser behov for.¹⁵

Gjeldende barnevernlov er ingen rettighetslov for barn, verken etter lovtekst eller forarbeider. Det var oppe til diskusjon under forberedelsene til ny barnevernlov hvorvidt man skulle innta en generell formålsparagraf om barns rett til bistand. I Lindboes fremstilling av barnevernretten fremkommer det at lovforslaget Barne- og familiedepartementet sendte på høring før Ot.prp.nr.44 (1991-1992) inneholdt en slik formålsparagraf. Denne var imidlertid ikke med i proposisjonen, og heller ikke i loven da den ble vedtatt. Departementet og stortingsflertallet begrunnet sitt standpunkt om å utelate en rettighetsbestemmelse med at det innen barnevernet ville være vanskelig å definere hvilken situasjon som skal utløse en rettighet, og rettighetens nærmere innhold. Videre hjemler barnevernloven bruk av tvang, og en rett til tvang kan virke uklart. Det ble også vektlagt at kommunen ble gitt plikter etter den nye barnevernloven, som var antatt å være praktisk viktigere for barn om har behov for hjelp og bistand fra barnevernet, enn en formell lovfestet rettighet. Det siktes her til barnevernets plikt til å undersøke innkomne meldinger og iverksette tiltak dersom undersøkelser gir grunn til det. Den enkelte kommune og staten er pålagt en plikt til å sørge for nødvendige bevilgninger for å yte tjenester og gjennomføre tiltak etter loven, jfr bvl §§ 9-1 og 9-4.¹⁶

Spørsmålet om å lovfeste rett til hjelp etter barnevernloven har også senere vært oppe. Befringutvalget foreslo dette i NOU 2000: 12. I stortingsmelding nr. 40 (2001-02) var imidlertid departementet avvisende til dette. ”Departementets begrunnelse var blant annet at man måtte regne med at en lovfesting ville medføre økte utgifter til barneverntiltak, fordi krav fra foreldre som ønsket avlastning, økonomisk hjelp med mer, ville øke. En lovfesting ville dessuten kunne få den uheldige vridningseffekt at de mest vanskeligstilte ville bli dårligst prioritert, fordi de mest ressurssterke lettest ville få fremmet sine krav. Departementet la også til at en ikke må overvurdere den reelle

---

¹⁵ Stang (2007)

¹⁶ Lindboe (2008) s.23-24

verdien for barn av en slik lovfesting, så lenge barneverntjenesten allerede har plikt til å sette i verk undersøkelsessak og tiltak.¹⁷

Som jeg senere skal komme mer inn på foreslo Landsforeningen sammen med barneombud Reidar Hjermand i 2007 å lovfeste en rett til ettervern. Barne- og likestillingsdepartementets svarte i forhold til dette at stortinget senest i 2004 hadde konkludert med at tungtveiende grunner taler mot en lovfesting, hvilket gjør at barnevernloven ikke er en rettighetslov. Når barn under myndighetsalder, som er lovens hovedansvarsområde, ikke har rett til tiltak etter barnevernloven, ville ikke barneverntjenesten i kommunene kunne pålegges noen større forpliktelser i forhold til ungdommen over myndighetsalder.¹⁸

Barn og unge har altså ingen ubetingede rettigheter etter barnevernloven, som automatisk gir barneverntjenesten plikt til å iverksette tiltak. Barneverntjenesten har imidlertid visse plikter, som etter nærmere skjønnsmessige vurderinger kan gi barna rettigheter. Plikten som påligger barneverntjenesten er imidlertid også avhengig av foreldrenes samtykke.¹⁹

Sammenlignet med voksnes rettigheter etter lov om sosiale tjenester m.v. (sosialtjenesteloven - sotjl) av 13. desember 1991 nr.81, ser en at voksne er gitt klarere rettigheter enn barn. Etter sotjl § 4-3 har de som ikke kan dra omsorg for seg selv, eller som er helt avhengig av praktisk eller personlig hjelp for å greie dagliglivets gjøremål, *krav* på hjelp. Med et kritisk blikk kan en spørre seg om dette er riktig, ettersom barn anses å være mer sårbare og ha et større behov for beskyttelse enn voksne.²⁰

Etter de fleste andre lovverk har også barn klare rettigheter, jfr for eksempel rett til opplæring etter opplæringslova § 2-1 og rett til helsetjenester etter kommunehelsetjenesteloven § 2-1.

---

¹⁷ Lindboe (2008) s.24

¹⁸ Barne- og likestillingsdepartementet (2008)

¹⁹ Stang (2007) kap.6

²⁰ Lindboe (2008) s.24

3 De materielle reglene om barnevernets ettervern

3.1 Hovedregelen i barnevernloven § 1-3 annet ledd

Som utgangspunkt kan tiltak etter loven treffes overfor barn under 18 år, jfr. § 1-3 første ledd. I overgangen mellom det å være under barnevernets omsorg, til det å klare seg selv, er det imidlertid gitt rom for en videre oppfølging utover myndighetsalder, betegnet ettervern, for de mellom 18-23 år.

Barnevernloven § 1-3 annet ledd har ordlyden:

”Når barnet samtykker, kan tiltak som er iverksatt før barnet har fylt 18 år, opprettholdes eller erstattes av andre tiltak som er omhandlet i denne lov inntil barnet har fylt 23 år. Jf. Likevel § 4-24 tredje ledd. Opphør av tiltak ved fylte 18 år og avslag på søknad om tiltak etter fylte 18 år skal regnes som enkeltvedtak og skal begrunnes ut fra hensynet til barnets beste, jf. § 4-1.”

Når barnet fyller 18 år og når myndighetsalderen, står vedkommende fritt til å avslutte kontakten med barnevernet, dersom han/hun ønsker det. Helt sentralt i bestemmelsen er derfor vilkåret om at barnet må samtykke for at ettervern skal kunne være aktuelt.

Bvl § 4-24 tredje ledd omhandler tilbakehold i institusjon uten eget samtykke, og innebærer således et unntak fra utgangspunktet om frivillighet. Det heter her at plasseringer som er iverksatt før barnet fyller 18 år, kan gjennomføres slik som fylkesnemda har bestemt, selv om vedkommende fyller 18 år i plasseringstiden.

Når ungdommen selv ønsker videre oppfølging av barneverntjenesten, følger det av § 1-3 annet ledd, annet punktum, at ettervern skal gis dersom det anses å være til barnets

beste, jfr. § 4-1. Det nærmere innhold i bestemmelsen vil jeg fastlegge i fremstillingen nedenfor.

Gjeldende barnevernlov trådte i kraft 1.januar 2003, men har siden den tid gjennomgått endringer, som gjør at flere bestemmelser, deriblant § 1-3 har fått et noe annet innhold i dag. I den videre fremstilling vil jeg foreta en kronologisk gjennomgang av sentrale forarbeider, som har ført frem til dagens rettsregler, samt rundskriv som er med på å si noe om hvordan bestemmelsene skal forstås.

3.2 Forarbeider og rundskriv

Barnevernloven av 1992 erstattet den tidligere lov om barnevern av 17.juli 1953 nr 14. Etter barnevernloven av 1953 kap. VIII § 48 var utgangspunktet at helse- og sosialstyret kunne beholde omsorgen for barnet inntil fylte 21 år. Ved opphør av omsorgen skulle barnevernemnda forvisse seg om at den unge ville få tilfredsstillende underhold og utviklingsmuligheter, og de skulle videre være behjelpelig med sysselsetting, nødvendige klær og reisepenger, dersom det var behov for dette, jfr § 50. Det kunne også i visse tilfeller besluttes at omsorgen skulle vedvare helt frem til ungdommen fylte 23 år etter § 51 tredje ledd.

Någjeldende barnevernlov er et resultat av en langvarig prosess. Arbeidet med ny barnevernlov ble først igangsatt av Sosiallovutvalget i 1980 med et mål om å lage en samlet sosiallov til erstatning for barnevernloven av 1953, sosialomsorgsloven av 1964 og edruskapsloven av 1932. Som resultat av utredningen ble NOU 1985:18 *Lov om sosiale tjenester m.v.*, avgitt i juni 1985.²¹ Sosialdepartementet la senere, etter høring, frem lovforslaget gjennom Ot.prp.nr.60 (1988-1989). Proposisjonen ble imidlertid trukket tilbake av Regjeringen Syse etter regjeringsskiftet høsten 1989.²²

---

²¹ Ot.prp.nr.44 (1991-1992) s.10

²² Ot.prp.nr.44 (1991-1992) s.10

3.2.1 Ot.prp.nr.44 (1991-1992)

Regjeringen Brundtlands satte barn som et av sine hovedsatsningsområder ved nytt regjeringsskifte høsten 1990, og nyopprettede Barne- og familiedepartementet besluttet i 1990 ikke å fremlegge barnevernloven som en del av en samlet sosiallov, men som en egen lov. Dette for at de ønsket å sette et særskilt søkelys mot utsatte barn og unges livssituasjon, ved å legge spesiell vekt på at disse barna skulle sikres den hjelpen de trengte til rett tid. Nytt lovforslag ble fremmet i Ot.prp.nr.44 (1991-1992). Om lov om barneverntjenester (barnevernloven). Dette forslaget bygget da på Sosiallovutvalgets utredning fra 1985, samtidig som det var gjort vesentlige endringer og presiseringer i forhold tidligere lovforslag.²³

Det bemerkes i Ot.prp.nr.44 (1991-1992) at tiltak etter barnevernloven som hovedregel skal reserveres for barn under 18 år. De legger vekt på at 18 års grensen faller sammen med myndighetsalderen og at foreldreansvaret opphører når barnet fyller 18 år.

Ungdom over 18 år henvises til de generelle tjenester og tiltak etter annen lovgivning, som for eksempel etter lov om sosiale tjenester m.v. av 13. desember 1991 nr.81. Når det gjaldt å opprettholde allerede iverksatte tiltak stilte Barne- og familiedepartementet seg imidlertid litt annerledes enn det tidligere Sosiallovutvalget.²⁴

”Da det i enkelte tilfelle kan være behov for å *oppretholde* allerede iverksatte tiltak også utover 18-årsgrensen, foreslo Barne- og familiedepartementet, i motsetning til Sosiallovutvalget, en hjemmel til å opprettholde tiltak som er iverksatt før et barn er fylt 18 år inntil ungdommen fyller 20 år. Etter høringsutkastet vil dette bare gjelde dersom ungdommen selv samtykker i at tiltakene opprettholdes.”²⁵

Da barnevernloven trådte i kraft var det altså slik regelen ble seende ut. 18 år var i utgangspunktet aldersgrensen for tiltak gjennom barnevernet, men allerede iverksatte tiltak kunne opprettholdes inntil ungdommen fylte 20 år. Dette innebar en innsnevring

---

²³ Ot.prp.nr.44 (1991-1992) s.10.

²⁴ Ot.prp.nr.44 (1991-1992) s.10.

²⁵ Ot.prp.nr.44 (1991-1992) s.19

av ettervernet i forhold til barnevernloven av 1953 sine regler og viser at ikke alle lovendringer nødvendigvis er forbedringer.

3.2.2 Endringer i loven - Ot.prp.nr.61 (1997-1998)

Etter fire års erfaringer med den nye barnevernloven ble det etter hvert tydelig at det fra flere hold var ønskelig med en endring av ettervernsbestemmelsen. Flere instanser og organisasjoner anførte at ungdommer som har vært under barnevernets omsorg er i en spesielt vanskelig og utsatt situasjon i forhold til barn som har vokst opp hos sine biologiske foreldre. Det er ikke uvanlig at ungdom bor hjemme hos sine foreldre og, også når de har flyttet ut, fortsetter å motta omfattende støtte fra dem, etter at de har fylt både 18 og 20 år.²⁶

Barne- og familiedepartementet foreslo å heve grensen for å opprettholde frivillige tiltak fra 20 til 23 år, og vektla også at ungdommen som har vært under omsorg av barnevernet er en spesielt vanskelig og utsatt situasjon, ettersom de gjerne mangler den støtte som annen ungdom gjerne har i sin familie og sitt hjemmemiljø.²⁷ Det fremkommer i Ot.prp.nr.61 (1997-1998) at 95 av 116 høringsinstanser som har uttalt seg, støttet lovendringsforslaget. Dette resulterte i en endring av barnevernloven § 1-3 annet ledd, i kraft fra 1.september 1998.²⁸

Det presiseres at de tiltak som kan opprettholdes utover 18 år, må begrenses til tiltak som hører under barnevernloven. Det ble tidligere bemerket i Ot.prp.44 (1991-1992) at økonomisk stønad etter barnevernloven ikke skal ytes som erstatning for økonomisk sosialhjelp etter lov om sosiale tjenester m.v. ”Økonomisk stønad etter lov om barneverntjenester, kan bare ytes som hjelpetiltak for barnet, f.eks. til dekning av utgifter til ferie og leiropphold og andre fritidsaktiviteter etc.”²⁹ Dette ble på ny presisert i Ot.prp.61 (1997-1998). ”Det har ikke vært hensikten med forslaget at barneverntjenesten skal bli en ny sosialtjeneste for ungdom. Formålet med forslaget er

---

²⁶ Ot.prp.nr.61 (1997-1998) s.13

²⁷ Ot.prp.nr.61 (1997-1998) s.14

²⁸ Endringslov til barnevernloven

²⁹ Ot.prp.44 (1991-1992) s.33

at en del ungdommer som i dag mottar tjenester fra sosialtjenesten i stedet skal kunne motta tiltak fra barneverntjenesten hvis det er slike tiltak den enkelte har behov for.³⁰

Dersom den enkelte har behov for videre tiltak fra andre deler av hjelpeapparatet bør imidlertid barnevernet ha et særlig ansvar for å bistå klienten i kontakten med rette instans, for eksempel sosialtjenesten, for å koordinere tiltakene.³¹ Som vi skal se på senere fikk vi i 2010 inn en bestemmelse om individuelle planer i barnevernet, jfr barnevernloven § 3-2a.

I proposisjonen fremkommer det at ettervern er ment som en ordning for å hjelpe ungdommen i overgangen til en selvstendig tilværelse, hvor målet er at de skal klare seg på egenhånd. Tiltak til ungdom over 18 år, bør derfor utformes slik at de tilpasser seg ungdommens utvikling mot selvstendighet og deres endrede behov, for gradvis å avvikles.³² Flere høringsinstanser så derfor behov for fleksibilitet, slik at det ikke bare er rom for å opprettholde et tiltak, men også iverksette andre tiltak istedenfor i takt med ungdommens utvikling og endrede behov. Slik loven var blitt fortolket, var det usikkerhet rundt hvorvidt det var adgang til dette.³³ Etter barne- og familiedepartementets syn, hadde det også før 1998 vært adgang til å endre tiltakene, men de besluttet likevel å innta en presisering rundt dette punkt i lovteksten, slik at det ikke skulle være noen tvil.³⁴

Mange av høringsinstansene, deriblant Landsforeningen for barnevernsbarn uttrykte at det var behov for en form for angrerett. Mange av ungdommene i denne aldersgruppen kan være ambivalente i forholdet til barneverntjenesten; de ønsker ofte at barnevernstiltaket skal opphøre når de fyller 18 år, men ombestemmer seg på et senere tidspunkt, når de har fått prøvd seg litt på egenhånd.³⁵ Departementet sa seg enig i høringsinstansenes synspunkter, og bemerket at de ikke mente det var noe i veien for å

---

³⁰ Ot.prp.nr.61 (1997-1998) s.15

³¹ Ot.prp.nr.61 (1997-1998) s.15

³² Ot.prp.nr.61 (1997-1998) s.15

³³ Ot.prp.nr.61 (1997-1998) s.14

³⁴ Ot.prp.nr.61 (1997-1998) s.15

³⁵ Ot.prp.nr.61 (1997-1998) s.14

videreføre tiltak selv om ungdommen i en kortere periode, enten før eller etter de fylte 18 år hadde ønsket å prøve seg på egenhånd og angret. Departementet mente at det ikke var hensiktsmessig å lovfeste en nærmere frist for dette, men mente det måtte foretas en konkret og skjønnsmessig vurdering av hjelpebehovet i det enkelte tilfellet.³⁶ Det ble ikke gjort noen endringer i lovteksten for å presisere at det eksisterer en angrerett, men lovteksten må tolkes ved hjelp av proposisjonen på dette punktet.

Ettersom ungdom som har vært under barnevernets omsorg i lengre tid frem til de fyller 18 år, gjerne har et behov for videre oppfølging, kom departementet i proposisjonen, frem til at de overfor denne gruppen, ønsket at det skulle lovfestes en plikt for barneverntjenesten til å vurdere behovet for videre plassering eller andre hjelpetiltak i god tid før vedkommende fyller 18 år. Dersom ungdommen selv ønsket det, burde det også opprettes en tiltaksplan, som kunne gi forutsigbarhet for ungdommen i forhold til fremtidige tiltak og formålet med disse. Tiltaksplanen skulle bare være retningsgivende for barneverntjenestens videre arbeid, og ikke være rettslig bindende. Det ble også presisert at planen måtte kunne endres og revideres ved behov.³⁷ Endringen ble inntatt i barnevernloven som et nytt fjerde ledd i § 4-15 og fikk ordlyden: *”I god tid før barnet fyller 18 år, skal barneverntjenesten i samarbeid med barnet vurdere om plasseringen skal opprettholdes eller om barnet skal motta andre hjelpetiltak etter fylte 18 år. Dersom barnet samtykker skal barneverntjenesten utarbeide en plan for framtidige tiltak. Planen kan endres.”*³⁸

3.2.3 Ettervernsrundskrivet - Q-2003-1964

På bakgrunn av at Barne- og familiedepartementet ofte mottok spørsmål vedrørende forståelsen av barnevernslovens regler rundt ettervern og forholdet mellom barnevernloven og sosialtjenesteloven, utarbeidet de et rundskriv datert 01.07.2003, med navnet *Barnevernloven § 1-3 – tiltak for ungdom over 18 år.*³⁹

---

³⁶ Ot.prp.nr.61 (1997-1998) s.16

³⁷ Ot.prp.nr.61 (1997-1998) s.16

³⁸ Endringslov til barnevernloven

³⁹ Q-2003-1964

I rundskrivet presiseres viktigheten av ”at barneverntjenesten, i god tid før ungdommen fyller 18 år, informerer ungdommen om adgangen til å opprettholde tiltak etter fylte 18 år, og avklarer med ungdommen hva vedkommende ønsker”.⁴⁰ Hva som ligger nøyaktig i ordlyden ”i god tid” sies det ikke noe spesifikt om, men jeg tenker det er naturlig å tenke at barnevernet skal ha avklart videre oppfølging i samarbeid med ungdommen, slik at situasjonen oppleves forutsigbar og trygg i det ungdommen går 18 årsdagen i møte. Det nevnes nettopp i rundskrivet, at ungdom som har vært under barnevernets omsorg, har et særlig stort behov for forutsigbarhet og planmessighet. Videre omtales barnevernets plikt til å utarbeide tiltaksplan etter barnevernloven § 4-15 fjerde ledd, og det oppfordres til at også mennesker som ungdommen har tillit til, som fosterforeldre, tas med i planprosessen.⁴¹

I de tilfeller hvor ungdommen ikke ønsker å motta tiltak etter de fyller 18 år, oppfordres barneverntjenesten til å utforme tiltaksplanen slik at ungdommen igjen kan få hjelp av barneverntjenesten, dersom vedkommende skulle angre seg etter en tid, til tross for at kontakten formelt har vært avsluttet en periode.⁴²

I de tilfeller hvor ungdom over 18 år kontakter barnevernet og ber om hjelp, uten at de har hatt tiltak gjennom barnevernet før de ble 18 år, er situasjonen klar; de må da henvises videre til andre deler av hjelpeapparatet som for eksempel sosialtjenesten. Det er kun i de tilfeller hvor ungdommen har hatt tiltak gjennom barnevernet før de fyller 18 år, at det er adgang for å opprettholde tiltak. Det må da foretas en konkret helhetsvurdering av situasjonen for barnet, for å avgjøre om barnet er best tjent med at sosialtjenesten eller barneverntjenesten har den videre oppfølging.⁴³

I rundskrivet bemerkes det at ”Dersom ungdommens behov ikke kan ivaretas like godt gjennom tiltak eller tjenester gjennom annen lovgivning, for eksempel etter sosialtjenesteloven, kan dette tilsi at tiltak etter barnevernloven bør opprettholdes eller

---

⁴⁰ Q-2003-1964

⁴¹ Q-2003-1964

⁴² Q-2003-1964

⁴³ Q-2003-1964

erstattes av et annet tiltak etter loven.”⁴⁴ Barneverntjenesten oppfordres videre til å utvise kreativitet og fleksibilitet ved opprettelsen av tiltak som ivaretar den enkelte ungdoms særlige behov for hjelp fram mot voksenlivet, i det oppregningen av hjelpetiltak i barnevernlovens § 4-4 ikke kan regnes som uttømmende. Samtidig klargjøres det at det også etter sosialtjenesteloven er adgang til å tilby tilsvarende tiltak som etter barnevernloven.⁴⁵

Det oppfordres til enda sterkere grad av samarbeid mellom barneverntjenesten og sosialtjenesten, om tilrettelegging av tiltak for ungdom som trenger hjelp fra det offentlige. Verken barnevernloven eller sosialtjenesteloven er til hinder for dette, men det forutsetter at ungdommen samtykker.⁴⁶

3.2.4 Ny lovendring – begrunnelsesplikt i § 1-3 annet ledd

3.2.4.1 Lovendringsforslag fra Barneombudet og Landsforeningen for barnevernsbarn

Både Landsforeningen for barnevernsbarn og Barneombudet hadde lenge vært bekymret for den oppfølgingen ungdom over 18 år fikk, etter tilbakemeldinger de hadde fått. I korthet gikk tilbakemeldingene på at ungdom som tidligere hadde vært under barnevernets omsorg, klarte seg dårligere enn andre ungdommer etter fylte 18 år, hvilket også er grundig dokumentert gjennom forskning. Barneombudet og Landsforeningen mente tilbakemeldingene viste at regelverket ikke i stor nok grad sikret at ungdommene får et godt og nødvendig ettervern. De bemerket også at det var uheldig at loven av 1992 ga ungdommen en svakere rettslig beskyttelse når det gjelder ettervern, enn det de hadde etter loven av 1953. Dette gjorde at de så behovet for å styrke ettervernet ytterligere, og de utarbeidet to forslag til endring av loven.⁴⁷

---

⁴⁴ Q-2003-1964

⁴⁵ Q-2003-1964

⁴⁶ Q-2003-1964

⁴⁷ Barneombudet (2007)

Første forslag gikk ut på å få inn en tilføyelse i § 1-3 som skulle synliggjøre at barnevernet alltid måtte *begrunne* ut fra hensynet til barnets beste at et igangsatt tiltak ikke skulle fortsette etter at ungdommen hadde fylt 18 år. Begrunnelse skulle også gis ved avslag på søknad om ettervern. En slik begrunnelsesplikt forankret i hensynet til barnets beste ville innebære at barnevernet alltid måtte vurdere og konkludere om ettervern burde anbefales eller ikke. Det ble videre også foreslått å tydeliggjøre i § 4-15 fjerde ledd, at ansvaret for en plan over fremtidige tiltak lå hos barneverntjenesten.⁴⁸

Det andre forslaget gikk ut på å utforme en generell bestemmelse om ettervern, i tillegg til det første forslaget om begrunnelsesplikt. Ønsket var at ettervern skulle bli rettighetsfestet. Bestemmelsen skulle pålegge barneverntjenesten en klarere plikt til å sørge for forsvarlig ettervern.⁴⁹

3.2.4.2 Barne- og likestillingsdepartementets bemerkninger til lovendringsforslagene

Barne- og likestillingsdepartementet svarte Barneombudet på lovforslagene i et brev datert 28.januar 2008.⁵⁰

Departementet bemerket seg at forslag nummer to i realiteten ville innebære at det ble innført en rett til ettervern. Det ville derfor være vanskelig å gå inn for et slikt forslag, da barnevernsloven ikke er noen rettighetslov, og det heller ikke foreligger en slik rett for barn under myndighetsalder, som jo er barnevernets hovedansvarsområde.⁵¹

Første lovendringsforslag var departementet imidlertid mer positive til, og de ville se nærmere på dette. De mente det var et konstruktivt forslag som understreker at barnevernet har et særlig ansvar for denne gruppen. ”Ved å innføre en begrunnelsesplikt, må det også begrunnes hvorfor ungdommen *ikke* trenger hjelp. Derved kan det sikres at barneverntjenesten alltid tar en god barnevernfaglig beslutning,

---

⁴⁸ Barneombudet (2007)

⁴⁹ Barneombudet (2007)

⁵⁰ Barne- og likestillingsdepartementet (2008)

⁵¹ Barne- og likestillingsdepartementet (2008)

med barnets beste i fokus. I tillegg vil en slik begrunnelse gi fylkesmannen et bedre avgjørelsesgrunnlag under en eventuell klagebehandling.”⁵²

3.2.4.3 Ot.prp.nr.69 (2008-2009)

I Ot.prp.nr.69 (2008-2009) ble det foreslått at § 1-3 annet ledd skulle få nytt tredje punktum, med den ordlyden vi finner i dag. ”*Opphør av tiltak ved fylte 18 år og avslag på søknad om tiltak etter fylte 18 år skal regnes som enkeltvedtak og skal begrunnes ut fra hensynet til barnets beste, jf. § 4-1.*”⁵³ Det blir også i proposisjonen bemerket at barneverntjenesten med dette pålegges en plikt til å begrunne hvorfor ungdom ikke skal motta noen form for tiltak fra barneverntjenesten etter fylte 18 år. Begrunnelsen skal med utgangspunkt i barnets beste, gi en forklaring på hvorfor det anses som barnets beste at den enkelte ikke mottar hjelp fra barnevernet. Det samme gjelder også dersom ungdommen selv søker om ettervernstiltak, men får avslag. Ved at det utarbeides et klart og tydelig vedtak, som synliggjør vurderingene som er gjort, vil det være enklere å påklage dette til fylkesmannen.⁵⁴

Enkelte høringsinstanser mente at lovendringsforslaget ikke ville innebære noen reell endring, da det etter forvaltningsloven allerede forelå en plikt for kommunene til å begrunne vedtak de fattet. Landsforeningen for barnevernsbarn mente imidlertid at loven ikke ga god nok garanti for at spørsmål om tiltak etter fylte 18 år ble behandlet på en slik måte at det ble avtegnert en tydelig saksbehandlingsprosess. Landsforeningen fikk departementets tilslutning på dette punkt.⁵⁵

Endringene i § 1-3 annet ledd ble vedtatt, og trådte i kraft fra 1.juli 2009.⁵⁶ Det ble for øvrig ikke foretatt noen endring i § 4-15 fjerde ledd slik Barneombudet og Landsforeningen for barnevernsbarn opprinnelig foreslo.

---

⁵² Barne- og likestillingsdepartementet (2008) s.1-2

⁵³ Ot.prp.nr.69 (2008-2009) s.81

⁵⁴ Ot.prp.nr.69 (2008-2009)

⁵⁵ Ot.prp.nr.69 (2008-2009) s.38-39

⁵⁶ Res.26 juni 2009 nr.874

3.2.5 Nytt rundskriv om ettervern – Q-2011-13

22.juni 2011 ble det utgitt et nytt rundskriv fra Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet med tittelen *Rundskriv om tiltak etter barnevernloven for ungdom over 18 år*. Formålet var å gi en oversikt over de rettslige endringer som har funnet sted etter det såkalte ettervernsrundskrivet fra 2003 ble utgitt, og det nye rundskrivet erstatter rundskrivet fra 2003.⁵⁷

Først presiseres formålet med barnevernets ettervern, hva ettervernet innebærer etter § 1-3 annet ledd og også angrefristen etter Ot.prp.nr.61 (1997-1998).

Videre omtales lovendringen fra 2009 om begrunnelsesplikten i § 1-3 i rundskrivet. Det bemerkes også at ungdom som får avslag på vedtak om ettervern skal gjøres oppmerksom på klageadgangen til fylkesmannen etter §§ 6-5 og 6-6. Det bemerkes også at det bør vurderes om tiltaket skal opprettholdes til klagen er avgjort, med henblikk på forvaltningsloven § 42.

I forhold til hvilken kommune som har ansvaret, bemerkes det at det er kommunen som har iverksatt tiltak etter barnevernloven før ungdommen fylte 18 år som er ansvarlig for eventuelt å opprettholde disse tiltakene eller erstatte dem med andre tiltak. ”Dersom en ungdom i aldersgruppen 18-23 år som har tiltak etter barnevernloven flytter til en annen kommune, vil det i utgangspunktet være fraflyttingskommunen som er ansvarlig for å opprettholde tiltakene. Dette gjelder uavhengig av om ungdommen har vært under barnevernets omsorg eller om vedkommende kun har hatt hjelpetiltak etter barnevernloven § 4-4.”⁵⁸ Dette fraviker oppholdskommuneprinsippet som vi finner i barnevernloven § 8-1, som sier at det er kommunen barnet oppholder seg i som er ansvarlig for å yte tiltak og tjenester etter loven.⁵⁹

Planlegging vektlegges også i rundskrivet fra 2011. Det blir igjen understreket at ”det er viktig at barneverntjenesten, i god tid før barnet fyller 18 år, informerer ungdommen om

---

⁵⁷ Q-2011-13

⁵⁸ Q-2011-13 s.3

⁵⁹ Barnevernloven § 8-1

adgangen til å opprettholde tiltak etter fylte 18 år, og avklarer med ungdommen hva han eller hun selv ønsker.”⁶⁰

Det skilles mellom de tilfeller der barnevernet har overtatt omsorgen for ungdommen, og de tilfeller der ungdommen kun har mottatt frivillige hjelpetiltak fra barneverntjenesten. Har barneverntjenesten overtatt omsorgen for ungdommen, gjelder barnevernloven § 4-14 fjerde ledd. I god tid før barnet fyller 18 år skal det avklares om plasseringen skal opprettholdes eller om andre hjelpetiltak skal iverksettes. Dersom barnet samtykker skal det utarbeides en plan for fremtidige tiltak, og denne planen kan endres.⁶¹

For ungdom som mottar frivillige hjelpetiltak, mens foreldrene enda har omsorgen for dem, skal barneverntjenesten utarbeide en tidsavgrenset tiltaksplan. Den videre oppfølgingen etter at barnet fyller 18 år, skal således planlegges i tiltaksplanen, som skal evalueres regelmessig, jfr. barnevernloven § 4-5.⁶²

I rundskrivet fastslås det at barneverntjenesten bør ta kontakt med ungdom som mottar etterverntiltak når de fyller 19 år, for en evaluering av tiltaket. ”Det må tas utgangspunkt i den planen som er utarbeidet, og det må vurderes om tiltakene som er iverksatt er hensiktsmessige med tanke på å nå de målsettinger som er satt.”⁶³

Det fremheves i rundskrivet at ungdommen skal ha mulighet til å angre seg, og at dette er noe vedkommende bør gjøres oppmerksom på. Selv om ungdommen ikke ønsker tiltak fra barneverntjenesten når han eller hun fyller 18 år, skal vedkommende ha mulighet til å ombestemme seg senere. Barneverntjenesten oppfordres til også å holde kontakten med denne gruppen av ungdom. Og det presiseres at under enhver omstendighet bør ungdom som har takket nei til tiltak kontaktes ett år etter at alle tiltak

---

⁶⁰ Q-2011-13 s.3

⁶¹ Q-2011-13 s.3

⁶² Q-2011-13 s.3

⁶³ Q-2011-13 s.4

er avsluttet, for å høre om de nå ønsker hjelpetiltak likevel.⁶⁴ Dette betyr i praksis at alle ungdommer som har vært under barnevernets omsorg eller har mottatt hjelpetiltak før de fyller 18 år, bør følges opp også etter de fyller 18 år, med minst en oppfølgingssamtale.

Som en siste del av rundskrivet avklares forholdet mellom barneverntjenesten og andre deler av hjelpeapparatet, som for eksempel sosialtjenesten. I de tilfeller hvor ungdommen også har behov for tiltak som hører inn under andre deler av hjelpeapparatet, bør barneverntjenesten ha et særlig ansvar for å bistå ungdommen i kontakt med disse, og koordinere tiltakene. Også hvor ungdommen ikke skal motta videre tiltak etter barnevernloven, bør barneverntjenesten undersøke om ungdommen har behov for tiltak eller tjenester som ligger under andre lover. Er dette tilfelle bør barneverntjenesten informere de øvrige tjenester om ungdommens behov, og eventuelt bistå med å finne frem til aktuelle tiltak.⁶⁵ Dette følger også av barnevernloven § 3-2 som omfatter samarbeid med andre deler av forvaltningen. Det heter der at ”barneverntjenesten skal medvirke til at barns interesser ivaretas også av andre offentlige organer.”⁶⁶

Etter en lovendring som trådte i kraft 1.januar 2010, skal barneverntjenesten etter barnevernloven § 3-2a også utarbeide individuell plan for barn med behov for langvarige og koordinerte tiltak eller tjenester, dersom det anses nødvendig for å skape et helhetlig tilbud for barnet, og det foreligger samtykke. Denne bestemmelsen innebærer en formalisering av samarbeidet mellom barneverntjenesten og andre offentlige tjenester.⁶⁷

---

⁶⁴ Q-2011-13 s.4

⁶⁵ Q-2011-13 s.4

⁶⁶ Barnevernloven § 3-2

⁶⁷ Q-2011-13 s.4

4 De prosessuelle reglene rundt barnevernets ettervern

Målet med denne delen av oppgaven er ikke å gi noen samlet fremstilling av alle prosessuelle regler som berører barnevern. Mitt ønske er mer å se nærmere på noen av reglene som er spesielle for ettervern. Jeg har vært inne på noen av de prosessuelle reglene over under gjennomgangen av de materielle reglene, og jeg vil også komme inn på noen av de materielle reglene i dette kapittelet. Dette viser bare at reglene henger sammen, og jeg ser ingen grunn til å skille skarpt mellom dem.

4.1 Søknad og saksbehandling

For å kunne motta ettervernstiltak er det to sentrale vilkår, det ene er at ungdommen selv ønsker dette, og det andre er at ungdommen var under barnevernets omsorg, eller mottok hjelpetiltak etter barnevernloven, før vedkommende fylte 18 år.⁶⁸ Eneste unntaket her er tilbakehold på institusjon uten samtykke etter barnevernloven § 4-24 tredje ledd, som jeg ikke skal gå nærmere inn på her. Temaet i de ovenfor gjennomgåtte rettskildene har vært; hvordan styrke ettervernet, og sørge for at ungdom får tilstrekkelig ettervern. Spørsmålet er som hovedregel derfor hvordan sørge for et tilstrekkelig tilbud om ettervern for ungdommer som selv opplever behov for det, og ønsker dette.

Ungdom over 18 år som ikke tidligere har mottatt tiltak etter barnevernloven, oppfyller ikke lovens vilkår for ettervern⁶⁹. De må henvises videre til øvrig hjelpeapparat, som for eksempel NAV sosial. Barneverntjenesten har imidlertid veiledningsplikt, og bør i alle tilfeller være behjelpelig i forhold til å formidle ungdommens behov videre til rette

---

⁶⁸ Barnevernloven § 1-3

⁶⁹ Barnevernloven § 1-3 annet ledd og

instans om ungdommen ønsker dette.⁷⁰ Det oppfordres også i rundskrivet Q-2011-13 til et samarbeid mellom barneverntjenesten og andre deler av forvaltningen i de tilfeller der ungdommen henvender seg til barneverntjenesten, men isteden kan ha nytte av andre tjenester eller tiltak etter andre lover enn barnevernloven.⁷¹ Jeg tenker dette også bør gjelde i de tilfeller der barnet ikke har mottatt hjelp fra barneverntjenesten før fylte 18 år.

For ungdom som har mottatt tiltak fra barnevernet før 18 år, er prosessen i forhold til ettervernstiltak bare en fortsettelse av samarbeidet. Ettervernet bør planlegges før ungdommen fyller 18 år. Barneverntjenesten skal i god tid før ungdommen fyller 18 år, undersøke om ungdommen ønsker og har behov for videreføring av tiltak i overgangsfasen mot en selvstendig tilværelse.⁷² Dette er kun tydelig lovfestet for de barna som har vært under barnevernets omsorg før fylte 18 år⁷³, men ifølge rundskrivet fra 2011, bør det også vurderes hva som skal skje etter ungdommen fyller 18 år, når ungdommen kun har mottatt hjelpetiltak. Dette skal da gjøres i tiltaksplanen etter barnevernloven § 4-5.⁷⁴ Som vi har sett på under del 2.2 i oppgaven, hjemler barnevernloven imidlertid ingen rett til ettervern – det er kun snakk om enn adgang for barneverntjenesten til å opprettholde tiltak.⁷⁵

Dersom barnevernet ikke av eget initiativ tar opp temaet og vurderer ettervern, kan ungdommen også selv søke om å få opprettholdt tiltak. Dette gjelder også selv om de har hatt en kortere tid uten tiltak fra barnevernet, da det i Ot.prp.61 (1997-1998), er forutsatt at det foreligger en angrerett, som innebærer at det ikke er noe i veien for at ungdommen kan prøve seg på egenhånd en periode, og senere få gjenopprettet tiltak hos barnevernet, dersom de skulle angre seg og på ny ønske hjelp.⁷⁶

---

⁷⁰ Forvaltningsloven § 11

⁷¹ Q-2011-13 s.4

⁷² Q-2011-13

⁷³ Barnevernloven § 4-15 fjerde ledd

⁷⁴ Q-2011-13 s.3

⁷⁵ Ofstad (2004) s.27

⁷⁶ Q-2011-13 s.2

Etter barnevernloven § 6-1 skal forvaltningsloven gjelde for barnevernssaker, med de særregler som er fastsatt i barnevernloven. Alle avgjørelser som gjelder ytelser og tjenester etter barnevernloven skal videre regnes som enkeltvedtak.⁷⁷ Dette betyr at alle regler i forvaltningsloven om saksforberedelse, vedtak, klage med mer, skal gjelde også for barnevernets saksbehandling i ettervernssaker.

Lovens hovedansvarsområde er barn under 18 år, og lovens generelle regler om saksbehandling i kapittel 6, bærer preg av dette. Ikke alle lovens regler er derfor like godt tilpasset til saker som omhandler barn over 18 år. Barnevernloven retter seg også mot tvangsvedtak, og har egne regler for saksbehandlingen i fylkesnemda for barnevern og sosiale saker, i lovens kapittel 7. Fylkesnemda behandler imidlertid bare saker som omhandler tvang etter §§ 4-8, 4-9, 4-10, 4-11, 4-12 og 4-24, og er ikke saker som omhandler ettervern, som er et frivillig tiltak.⁷⁸ Ettervernsvedtak er det den kommunale barneverntjenesten selv som fatter etter barnevernloven § 4-4. Lovens særregler er derfor ikke i særlig stor grad aktuelle i forhold til ettervernssaker, og en må først og fremst søke svar på spørsmål omkring saksbehandlingen i forvaltningsloven.

Utgangspunktet er derfor at ytrer ungdommen et ønske om ettervernstiltak, bør dette regnes som en søknad som skal behandles etter reglene i forvaltningslovens kap. II-IV. Det bør videre resultere i et vedtak som følger reglene i kap. V. Noen forskjeller er det dog, da for eksempel barnevernloven § 6-7 om taushetsplikt, er noe strengere enn forvaltningslovens regler. Lovendringen i 2009 var ment å skulle sikre nettopp at det avtegnes en klar saksbehandlingsprosess, hvor det utarbeides et tydelig og begrunnet vedtak som kan påklages til fylkesmannen.⁷⁹

Landsforeningen for barnevernsbarn uttrykte forut for lovendringen i 2009 at den i praksis så at kunnskapen om grunnleggende saksbehandlingsregler etter forvaltningsloven var for dårlig i kommunene, slik at saksbehandlingen omkring ettervernsspørsmål altfor ofte ble veldig uformell. De hevdet at det som i realiteten

---

⁷⁷ Barnevernloven § 6-1

⁷⁸ Barnevernloven § 7-1 annet ledd jfr. § 8-4

⁷⁹ Ot.prp.69 (2008-2009) s.39

skulle være en prosess med søknad, saksbehandling og enkeltvedtak, lett ble en muntlig samtale som ikke ble formalisert.⁸⁰ Hvorvidt lovendringen har medført at forvaltningslovens regler følges i større grad, og om dette har medført flere tydelige vedtak og påfølgende klager til fylkesmannen, er et interessant spørsmål ettersom lovens krav til saksbehandlingen fremdeles er de samme, selv om kravet til begrunnelse ble lovfestet i bvl § 1-3 annet ledd.

4.2 Klagebehandling

Det følger av barnevernlovens § 6-5 at vedtak om opphør av tiltak og avslag på søknad om opprettholdelse av tiltak kan påklages til fylkesmannen. Videre i § 6-6 fremkommer det at fylkesmannen kan prøve alle sider av vedtaket. Dette betyr at også skjønnsutøvelsen kan overprøves.

I rundskrivet Q-2011-13 bemerkes det at ungdom som får avslag på vedtak om ettervern skal gjøres oppmerksom på klageadgangen til fylkesmannen etter §§ 6-5 og 6-6. Begrunnelsesplikten som ble inntatt i bvl § 1-3 annet ledd i 2009 skal sørge for at det blir utarbeidet godt begrunnede vedtak, noe som gjør det enklere å klage. Men først og fremst skal begrunnelsesplikten hindre urimelige avslag på søknad om ettervern.

Dersom ungdommen mottar tiltak fra barneverntjenesten, bør det ved klagebehandlingen vurderes om tiltaket skal opprettholdes til klagen er avgjort, jfr. forvaltningsloven § 42.

Det fremkommer i Ot.prp.nr.69 (2008-2009) at Landsforeningen for barnevernsbarn har uttrykt bekymring over at det er få klagesaker. Den uttalte at den ”... er bekymret for at fylkesmannsembetene gjerne har så lang saksbehandlingstid at klagen ofte ikke kan utløse noen reell endring for ungdommene det gjelder... Vi mener det ville vært rimelig om det framkom uttrykkelig av lovteksten at klage over avslag på ettervern i form av opprettholdelse av etablerte tiltak *automatisk* gis oppsettende virkning, slik at tiltaket ikke kan avsluttes før klage er behandlet av fylkesmannen. Bare på denne måten vil

---

⁸⁰ Ot.prp.69 (2008-2009) s.38

klageadgangen kunne utgjøre en reell forskjell for ungdommene, og bare slik vil kommunene være nødt til å innrette seg etter lovens tilsiktede myndighetsfordeling”.⁸¹

Denne uttalelsen kan tyde på at det har vært få ettervernssaker som er påklaget til fylkesmannen, ettersom klagen vanskelig har utgjort noen reell endring for ungdommene det gjelder. Departementet gikk ikke inn for noe lovendringsforslag som ville gi automatisk oppsettende virkning, men de påpeker adgangen etter fvl § 42 og påpeker at dette bør vurderes.

Klagebehandlingen hos fylkesmannen er et av de områdene rundt ettervern hvor det fremstår som klart at det har vært utfordringer. Det er en rekke spørsmål det hadde vært interessant å undersøke nærmere. Har lovendringen i 2009 vedrørende begrunnelsesplikt vært med på å øke klagen til fylkesmannen? Vurderes det i praksis å gi oppsettende virkning, slik at ungdommen har mulighet til å få den hjelpen de trenger mens klagebehandlingen pågår? Gir det klagesystemet vi har i dag en reell rettslig sikkerhet for ungdommen? Materialet mitt gir ikke svar på disse spørsmålene, så dette er etter hva jeg kjenner til, et område hvor det trengs mer forskning.

---

⁸¹ Ot.prp.69 (2008-2009) s.38

5 utfordringer ved ettervern i praksis

5.1 Ettervernets omfang og innhold

Hittil i oppgaven har jeg sett mye på hva reglene rundt ettervern er, mens jeg her vil forsøke å gi et nærmere bilde av hva ettervern innebærer i praksis.

Etterverns klientene er en sammensatt gruppe av ungdommer med ulike behov, ulike historier, ulike muligheter og ulike etniske og kulturelle tilknytninger. Det de har felles er en oppvekst der barnevernet har vært inne i bildet og fulgt dem opp ved hjelp av ulike tiltak.⁸²

Antall ungdom som får ettervernstiltak har økt betydelig de siste 15 årene. I 1995 var det 550 etterverns klienter, mens i 2005 var antallet nesten 2100. Videre viser tall fra 2010 at det per 31. desember 2010 var 3459 ungdommer fra 18-22 år som mottok ettervernstiltak fra barneverntjenesten.⁸³ Det er flest etterverns klienter blant de yngste i aldersgruppen 18-22 år. Antall halveres for hvert år etter ungdommen fyller 18 år. Det er flest etterverns klienter i de største byene, og ungdom med afrikansk eller asiatisk bakgrunn er overrepresentert.⁸⁴

”I dagens samfunn er det avgjørende at ungdom mestrer utdanning eller jobb, bolig og økonomi, og at de har et godt sosialt nettverk. Det overordnede målet med tiltak etter 18 år er at ungdommen gradvis skal settes i stand til å greie seg på egen hånd. De tiltakene som settes inn bør derfor utformes slik at ungdommen gis mulighet til nettopp en slik

---

⁸² Storø (2001) s.25

⁸³ *Forskningsskunnskap om ettervern* (2008) s.119 og Statistisk sentralbyrå. *Tabell 1 Barn med barneverntiltak 31. desember, etter alder og tiltak. Heile landet. 2010.*

⁸⁴ *Forskningsskunnskap om ettervern* (2008) s.119

utvikling. Dette tilsier at tiltak bør kunne endres etter hvert som den enkeltes behov endrer seg.

Ungdom som flytter for seg selv må ofte ha hjelp til praktiske ting, samt råd og veiledning for å klare seg økonomisk, og vil trenge voksne som kan følge dem på veien til selvstendighet. For noen ungdommer vil det være tilstrekkelig at saksbehandleren stikker innom av og til og hører hvordan det går. For andre vil det være nødvendig med mer omfattende tiltak for kunne klare seg på egenhånd. Den oppstillingen av hjelpetiltak som er gjort i § 4-4 er ikke uttømmende. Det oppfordres derfor til at barneverntjenesten utviser fleksibilitet og kreativitet i opprettelsen av tiltak, slik at forholdene legges best mulig til rette for en gradvis overgang til en selvstendig tilværelse.”⁸⁵

Tabell fra Statistisk sentralbyrå viser at de vanligste ettervernstiltakene ved utgangen av 2010 var økonomisk hjelp, egen bolig/hybel, bolig med oppfølging, fosterhjem og vedtak om råd og veiledning. Det finnes imidlertid langt flere ulike tiltak som kan gis, og det finnes ingen uttømmende liste. Kun evne og vilje til å tenke kreativt samt økonomi setter her grenser. Flere av ungdommene mottar flere ulike ettervernstiltak samtidig.⁸⁶

Studier viser at det går gjennomgående bedre på flere livsområder med de unge voksne som har hatt ettervern enn det gjør med dem som har hatt barneverntiltak uten å få ettervern.⁸⁷ Slike funn gjør at en etterhvert har begynt å få opp øynene for at ettervern bør være et viktig satsningsområde.

5.2 Gjennomgang av forskning

Barnevernets ettervern er et tema som det tidligere var veldig lite norsk forskning på. Jeg har sett nærmere på en fagbok fra 2001 og fire nyere forskningsprosjekter fra perioden 2008-2009. Jeg har ikke noe mål om å fremstille forskningsrapportene i sin

---

⁸⁵ Q-2011-13

⁸⁶ Statistisk sentralbyrå. *Tabell 1 Barn med barneverntiltak 31. desember, etter alder og tiltak. Heile landet. 2010*

⁸⁷ Kristofersen (2009) s.133

helhet, men jeg vil forsøke å trekke frem noe av det forskningsrapportene forteller oss om utfordringer rundt ettervernet i barnevernet.

5.2.1 På begge sider av atten – om ungdom, barnevern og ettervern

I 2001 kom Jan Storø med fagboken med tittelen *På begge siden av atten – om ungdom, barnevern og ettervern*. Storø er barnevernspedagog med mange års erfaring fra arbeid med ungdom i og utenfor institusjon. Han gir med denne fremstillingen et bilde av arbeidet med ungdom som skal flytte ut av fosterhjem eller institusjon, og over i en selvstendig tilværelse. Han beskriver ettervern som et lite, men viktig, mellomspill i et ungt menneskes liv, ettersom et godt ettervern kan bidra til at utsatt ungdom som har vært under omsorg kan gjøre en god start på voksenlivet.⁸⁸

Ettersom det var gjort lite forskning i Norge om ettervern før 2001, benytter Storø faglitteratur, tall og forskning fra utlandet. Hans utgivelse var med på å synliggjøre en klientgruppe som tidligere ikke hadde fått stor oppmerksomhet. En sammensatt gruppe, som likevel har en del felles behov ut i fra situasjonen de befinner seg i.⁸⁹

Storø deler ettervernet inn i tre ulike faser; forberedelse, flytting og oppfølging. Han er opptatt av å se helheten i arbeidet med ungdommen, og uttrykker at ettervernet i realiteten ikke er noe som bør starte når ungdommen fyller 18 år og flytter for seg selv. Det er en prosess som bør starte lenge før. I et slikt perspektiv handler det å utvikle ettervernet om å utvikle helheten i arbeidet med ungdommen.⁹⁰ Det er viktig å ikke betrakte ettervernet som noe som plutselig skal skje når ungdommen blir myndig, og undervurdere forberedelsesfasen og planleggingen som bør finne sted før ungdommen fyller 18 år.

I fremstillingen pekes det på at målet for ettervernet er at ungdommen ikke lenger skal være klienter, og at ungdommen har behov for å prøve og feile på veien mot

---

⁸⁸ Storø (2001) s.11

⁸⁹ Storø (2001) s.11-13

⁹⁰ Storø (2001) s.24

selvstendighet. Det bør erkjennes at en ekte læringsprosess også innebærer å undersøke hva som ikke er funksjonelt. Unge som er på vei ut av barnevernets omsorg kan ha en opplevelse av at de ikke er velkommen tilbake, dersom de skulle ta noen feiltrinn og trenge mer støtte, og dette kan ha uheldige konsekvenser for ungdommen.⁹¹ Jeg mener vi her kan trekke paralleller til ‘angreren’, som utspringer fra Ot.prp.nr.61 (1997-1998). Det understrekes at det er viktig at barneverntjenesten i arbeidet med en unge er forberedt på, og positiv til, å være en tilgjengelig støtte i perioden etter at tiltak er avsluttet. Dette for å avverge at et lite feiltrinn kan rettes opp igjen, før det trenger å føre for langt av sted i gal retning.

Storø peker på behovet for kunnskap, da det var mangler på slik forskningskunnskap fra Norge da boken ble skrevet.⁹² Som vi skal se på er det først de seneste årene at vi har fått en grundigere kartlegging rundt ettervern.

5.2.2 Forskningsprosjekter om barnevernets ettervern

Det er de senere årene publisert fire ulike forskningsrapporter vedrørende ettervern. To studier er fra NOVA (norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring). Den ene er *Forskningskunnskap om ettervern* (Rapport 17/2008) redigert av Elisiv Bakketeig og Elisabeth Backe-Hansen, og den andre er Lars B. Kristofersens *Barnevern og ettervern* (Rapport 10/09). Videre publiserte Fafo i 2009 studien *Et flerkulturelt ettervern?* (Fafo-rapport 2009:05) av Hanne Bogen og Majan Nadim. Og sist publiserte Barnevernets Utviklingssenter i Midt-Norge i 2008 sin såkalte OBVIT-studie med tittel *Overgang fra barnevern til voksenliv i Trondheim* (Rapport 12/2008).

De ovennevnte studier, særlig *Forskningskunnskap om ettervern*, er meget omfattende. Nedenfor vil jeg peke på noen utfordringer vedrørende ettervern som avdekkes gjennom rapportene. Når jeg skriver om funnene fra rapportene kan det være greit å ha i

---

⁹¹ Storø (2001) s.171-172

⁹² Storø (2001) s.201

bakhodet at disse rapportene er noen år gamle og at situasjonen kan ha endret seg noe, slik at tall og lignende ikke nødvendigvis stemmer helt med dagens situasjon.

Som tidligere nevnt viser barnevernstatistikken at antallet ungdom med ettervernstiltak halveres dess eldre de blir etter oppnådd myndighetsalder. Fåtalet får dermed oppfølging frem til de fyller 23 år. På bakgrunn av det en vet om barnevernsungdommens behov, og også sett hen til at andre ungdommer får støtte fra familie langt utover myndighetsalder, kan det være grunn til å tro at det er ungdommer som har behov for videre oppfølging som ikke får dette.⁹³

Studien fra Trondheim viser at alle ungdommene som kun hadde mottatt hjelpetiltak fra barneverntjenesten, hvor barnevernet ikke har hatt omsorgen for dem, ikke fikk videre oppfølging utover 18-årsalderen. De ble vurdert til å være en gruppe som ikke trengte barnevernets ressurser mest, og oppfølgingen av denne gruppen ble dermed ikke prioritert, til tross for at mange av disse trolig har behov for ettervern.⁹⁴

Etter bvl §§ 9-4 og 9-5 ligger det økonomiske ansvaret ved tiltak om plassering i institusjon eller fosterhjem på statlig regional barnevernmyndighet, med mulighet for å kreve noe refusjon fra den kommunale barneverntjenesten for ungdom under 20 år. Når ungdommen fyller 20 år faller imidlertid det økonomiske ansvaret over på kommunalt nivå, og ungdommen erfarer at dette kan få negative konsekvenser for videre oppfølging. I praksis kan det føre til at ungdommen blir nødt til å flytte ut av institusjonen og hjem til hjemkommunen for å få videre oppfølging. Flere ungdommer ønsker imidlertid å bli værende i sitt nærmiljø rundt institusjonen, hvor deres sosiale nettverk befinner seg, og dette medfører at de blir stående uten et tilbud om videre oppfølging, til tross for at de egentlig har behov for dette.⁹⁵

---

⁹³ *Forskningkunnskap om ettervern* (2008) s.278

⁹⁴ *Overgang fra barnevern til voksenliv i Trondheim*. (2008) s.144-145

⁹⁵ *Forskningkunnskap om ettervern* (2008) s.151-152

Forskningen viser at kun en fjerdedel av ungdom som takker nei til ettervernsvedtak ved myndighetsalder blir kontaktet igjen ved 19 års alderen.⁹⁶ Satsningen på 20-22 åringer er enda mindre, og kun få av de som senere vil få det svært vanskelig som voksne får hjelp i denne alderen. Det meste av ettervernsatsingen er meget kortvarig. Over halvparten av alle som mottar ettervern får dette maksimalt i ett kalenderår, og kun 15 prosent får hjelp i tre eller flere kalenderår.⁹⁷ Utviklingen i England og Australia går mot ettervern opp mot 25-årsalder. Norge henger på dette området altså etter, og barneverntjenesten i Norge har en vei å gå for å også gi ungdom over 19 år et godt ettervernstilbud.⁹⁸

Ettervern er, som jeg har vært inne på, ingen rettighet, men en mulighet. Forskningen avdekker at dette gjør at flere ungdom opplever å bli satt i en krevende forhandlingssituasjon med barnevernet. Forhandlingsposisjonen krever at ungdommen er passe kompetent og passe pågående, og dette fordrer en god sosial kompetanse. Ikke alle ungdommer er i stand til å takle en slik posisjon like godt. Det er et behov for ungdommen å i større grad kunne opptre på egne premisser i systemet og få et tilbud som i større grad tar utgangspunkt i individuelle behov. Herunder er det behov for en liberal praktisering av angrefristen, og det må tilrettelegges for at ungdommen får medvirke i egen sak.⁹⁹

Også fosterforeldre opplever at manglende rettigheter kan føre til en situasjon hvor de føler avmakt. Samtidig opplever mange at ansvaret for å forberede ungdommen på en selvstendig tilværelse i stor grad legges på fosterforeldrene, med en risiko for ansvarsfraskrivelse fra det offentliges side.¹⁰⁰

Studiene avdekker at planleggingen av ettervernet ofte starter opp for sent. Fra prosjektet i Trondheim avdekkes det også at flere av ungdommene opplevde at tiltak fra barnevernet ble avsluttet uten at de var forberedt på det, eller opplevde at de fikk ta del i

---

⁹⁶ *Forskningkunnskap om ettervern* (2008) s.286

⁹⁷ Kristofersen (2009) s.130

⁹⁸ Kristofersen (2009) s.134

⁹⁹ *Forskningkunnskap om ettervern* (2008) s.157

¹⁰⁰ *Forskningkunnskap om ettervern* (2008) s.270-271

avgjørelsene som ble tatt i forhold til om de skulle motta ettervern eller ikke.

Ungdommene opplevde dermed ikke at de ble tatt med i planleggingen i det hele tatt.¹⁰¹

Det er behov for større fleksibilitet i forbindelse med iverksetting av ettervernstilbud. Det bør tas utgangspunkt i ungdommens konkrete situasjon og individuelle behov i større grad, slik at en unngår at for eksempel ungdommens alder i seg selv, blir avgjørende for vurderingen av deres behov for videre hjelp.¹⁰² Det er ikke gitt at en ungdom på 21 år er bedre rustet til å klare seg selv, enn en på 19 år, selv om vi ser at ungdom som får ettervern synker drastisk med deres økende alder.¹⁰³

Noen funn i forskningen kan tyde på at kompetansen blant saksbehandlere i barneverntjenesten kan være manglende vedrørende aktuelle ettervernstiltak. Dette representerer eventuelt en klar hindring mot å kunne gi et godt individuelt tilpasset ettervern til den enkelte. Hvor ressurssterke ungdommen selv er, vil da kunne påvirke kvaliteten på ettervernet som blir gitt.¹⁰⁴ Kun en tiendedel av kommuner ser ut til å ha egen saksbehandler for ungdom med spesiell kompetanse i forhold til ettervern.¹⁰⁵

Det er store forskjeller på barnevernkantorenes størrelse, og det varierer i hvilken grad de har en systemisert praksis i forhold til ettervern, og om rutinene er skriftliggjort. På mange viktige områder ser det ut til at det eksisterer ulik praksis. Dette gjelder for eksempel i forhold til hvilke utgifter barneverntjenesten skal dekke, og når sosialtjenesten skal kobles inn, samt hvordan angrefristen praktiseres. Det kan også se ut til at informasjon om klagerett ikke alltid gis til ungdommen, noe som innebærer brudd på forvaltningslovens saksbehandlingsregler.¹⁰⁶ OBVIT-prosjektet avdekket at det ikke var vanlig å praktisere en angrefrist hos barneverntjenesten i Trondheim, og at

---

¹⁰¹ *Overgang fra barnevern til voksenliv i Trondheim.* (2008) s.147-148

¹⁰² *Forskningsskunnskap om ettervern* (2008) s.285

¹⁰³ Kristofersen (2009) s.130

¹⁰⁴ *Forskningsskunnskap om ettervern* (2008) s.147

¹⁰⁵ *Forskningsskunnskap om ettervern* (2008) s.206

¹⁰⁶ *Forskningsskunnskap om ettervern* (2008) s.207

ungdommene ikke ble gitt god nok veiledning vedrørende deres rettigheter og klageadgang.¹⁰⁷

Når det gjelder samarbeid med andre instanser er det mange barnevernkontorer som opplever utfordringer knyttet til dette. Utfordringene handler blant annet om at ansvaret for ungdommens behov befinner seg i skjæringspunkter mellom ansvarsområdene til ulike instanser, både innad i kommunen, mellom kommuner, og mellom stat og kommune. Barneverntjenestens samarbeid med fosterhjem og institusjon ser også ut til å være manglende eller problematisk i mange tilfeller.¹⁰⁸

Institusjonsledere beskriver også samarbeidsproblemer med Bufetat og det kommunale barnevernet som den største utfordringen for å få til et godt ettervern for ungdommene. Utfordringene handler om manglende felles forståelse, uklare signaler og uklar ansvarsfordeling. Indikasjoner tyder på behov for større klarhet i regelverket knyttet til ansvarsfordelingen mellom etatene.¹⁰⁹

Barn og unge med innvandrerbakgrunn utgjør en relativt stor andel av barneverns klientene, og de er overrepresentert i forhold til sin andel av barnepopulasjonen. På samme måte som ungdom som mottar ettervern generelt er en sammensatt gruppe, så er også gruppen av innvandrerungdommen som mottar ettervern en sammensatt gruppe med ulike behov.¹¹⁰

I Fafo-rapporten, *Et flerkulturelt ettervern?*, ble det vurdert om ungdom med innvandrerbakgrunn som har hatt tiltak fra barnevernet, har andre behov i overgangen til voksenlivet enn etnisk norsk ungdom. Det konkluderes blant annet med at det er viktig at barnevernet er oppmerksomme på at enkelte særegne forhold *kan* gjøre seg gjeldende for ungdom med innvandrerbakgrunn, og at barnevernet bør utvikle en viss

---

¹⁰⁷ *Overgang fra barnevern til voksenliv i Trondheim.* (2008) s.142-143

¹⁰⁸ *Forskningsskunnskap om ettervern* (2008) s.207 og 218

¹⁰⁹ *Forskningsskunnskap om ettervern* (2008) s.229

¹¹⁰ Bogen (2009) s.103

kultursensitivitet i utformingen av ettervernstilbudet.¹¹¹ Rasisme og diskriminering er blant de utfordringer som *kan* gjøre seg gjeldende for eksempel i forbindelse med skolegang, innpass i arbeidslivet og når bolig skal skaffes.

5.3 Saker fra Gatejuristen

Gatejuristen har få unge klienter under 23 år, men likevel har de ansatte der hatt flere saker som indirekte eller direkte knytter seg opp mot ettervernsproblematikken.

Gatejuristen har erfart at det til tross for at regelverket gir muligheter for ettervern, ikke er like lett å få til ettervern i praksis. Problemstillingene i de sakene Gatejuristen har jobbet med knytter seg gjerne til ansvarsfordelingen mellom ulike offentlige etater og kommuner. Klientene mellom 18-23 år blir gjerne kasteballer mellom sosialtjenesten og barneverntjenesten, i tillegg til at de kan bli kasteballer mellom oppholdskommune og hjemkommune.

Jeg vil videre se på fire ulike saker Gatejuristen har hatt, og drøfte de juridiske problemstillingene disse reiser.

5.3.1 Hvem har ansvaret – oppholdskommune eller hjemkommune?

Den første saken er den eneste rene ettervernssaken Gatejuristen har hatt. Jeg har hatt tilgang til følgende dokumenter i saken (alle i anonymisert form):

- Brev fra barneverntjenesten: vedtak om avslag på søknad om gjenåpning av barnevernsak
- Brev fra Gatejuristen til barneverntjenesten: klage på vedtak om avslag på gjenåpning av barnevernsak
- Brev fra barneverntjenesten til Fylkesmannen, med kopi til Gatejuristen: vedtak om opprettholdelse av vedtak og oversending av klagen

---

¹¹¹ Bogen (2009) s.99

- Brev fra Gatejuristen til Fylkesmannen: innsigelse på melding om vedtak
- Brev fra Fylkesmannen til Gatejuristen: ikke medhold i klage

Saksforholdet er som følger:

”Klient 19 år, mangelfull oppfølging gjennom barndom. Foreldre har rus/ psykiatrisk bakgrunn. Barneverntjenesten har forsøkt å sette i gang noen tiltak, uten å lykkes. Ved fylte 18 år, velger klienten å takke nei til videre kontakt med barnevernet. Klienten flytter til Oslo, uten noen form for oppfølging eller mål og havner fort i rusmiljøet der. Etter flere måneder flakkende på gata, møter klienten opp på et rustiltak i Oslo. De ansatte reagerer og tar kontakt med klientens hjemkommune. Tidligere ruskontakt i hjemkommunen ser alvorlig og søker om gjenåpning av barnevernsaken for å få opphold på avrusning- og rehabiliteringsklinikk for klienten. Søknaden blir blant annet begrunnet med at klienten tidligere har vært under hjemkommunens barnevern, samt at en innvilget søknad gjennom barnevernet vil føre til raskere innleggelse enn gjennom sosialtjenesten hvor ventetiden er opp mot 6 måneder. Oslo ønsker svært lite å ta for stor del i klienten, i frykt for at klienten skal bli værende i Oslo. De følger likevel opp klienten, i det de sammen med rusteamet anser klienten som svært langt nede og er redde for at ventetiden kan være fatal. Klienten ønsker ikke å reise til hjemkommunen uten å ha et etablert tiltak å komme hjem til. Klienten får avslag på søknaden med begrunnelse om at klienten er over 18 år. I tillegg har klienten vært lite samarbeidsvillig frem til 18 år og de forsøkte hjelpetiltak har ikke fungert.”

Saken reiser flere problemstillinger. Hovedproblemstillingen er hvem som har ansvaret for å følge opp klienten.

I barneverntjenestens vedtak om avslag på søknaden om ettervernstiltak siteres veiledningsskriv nr.1/2000 fra Fylkesmannen i Oslo og Akershus som omhandler heving av aldersgrensen for frivillige tiltak etter fylte 18 år. Sitatet belyser problemstillingen godt:

”Dersom en ungdom over 18 år med tiltak fra barnevernet flytter til en annen kommune/bydel, oppstår spørsmålet om hvilke kommune som har ansvaret for fortsatt barneverntiltak. I et slikt tilfelle har fraflytterkommunen ingen rettslig plikt til å

oppretholde tiltaket, og tilflytterkommunen har ingen rettslig plikt til å iverksette et barneverntiltak for en voksen ungdom.

Konsekvensene for den unge kan således bli at barneverntiltaket opphører dersom hun eller han etablerer seg i en annen kommune/bydel. Barnevernloven er imidlertid ikke til hinder for at fraflytterkommunen likevel opprettholder tiltaket. Fraflytterkommunen og tilflytterkommunen kan også inngå avtale om at tilflytterkommunen overtar ansvaret.”

Lovens utgangspunkt er oppholds-kommuneprinsippet etter bvl § 8-1. Prinsippet innebærer at det er kommunen hvor ungdommen oppholder seg som har ansvaret for oppfølgingen. Dette er imidlertid problematisk i de tilfeller ungdommen har flyttet dit etter at han/hun fylte 18 år, ettersom ungdommen ikke da har hatt tiltak i kommunen før han/hun ble myndig. Det rettslige vilkåret for å kunne få innvilget ettervernstilltak er dermed ikke oppfylt. Tilflyttingskommunen har ingen rettslig plikt til å følge opp ungdommen. Etter barnevernlovens ordlyd har heller ikke fraflyttingskommunen lenger noen rettslig plikt til å følge opp ungdommen.

I rundskrivet Q-2011-13 uttaler imidlertid barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet:

”Det er den kommunen som har iverksatt tiltak etter barnevernloven før ungdommen fylte 18 år som er ansvarlig for eventuelt å opprettholde disse tiltakene eller erstatte dem med andre tiltak. Dersom en ungdom i aldersgruppen 18-23 år som har tiltak etter barnevernloven flytter til en annen kommune, vil det i utgangspunktet være fraflyttingskommunen som er ansvarlig for å opprettholde tiltakene. Dette gjelder uavhengig av om ungdommen har vært under barnevernets omsorg eller om vedkommende kun har hatt hjelpetiltak etter barnevernloven § 4-4.”

Fraflytterkommunen vil være den kommunen som har best kjennskap til ungdommen, og det kan tenkes at det ofte vil være i barnets interesse at han/hun får beholde samme saksbehandler og således får en kontinuitet i oppfølgingen. Rundskriv er, i motsetning til for eksempel en forskrift, ikke rettslig bindende som dokument. De er likevel uttalelser fra lovgiver om hvordan loven er å forstå, og forvaltningen bør rette seg etter disse. Fraflytterkommunen kan derfor ikke avslå en søknad om ettervern selv om ungdommen søker fra en annen kommune.

Vi ser her at ungdommen kan falle midt mellom to stoler, når det er uenighet om hvem som skal ta den videre oppfølgingen. Loven er ikke til hinder for at kommunene seg i mellom blir enig om en ansvarsfordeling, og der ungdommen har et tydelig behov for hjelp, bør berørte forvaltningsorganer i alle tilfeller samarbeide og sørge for at ungdommen ikke blir stående uten tilbud om hjelp. Etter bvl § 8-3 kan dessuten fylkesmannen avgjøre tvister mellom kommuner vedrørende oppholdskommuneprinsippet.

Når det gjelder barneverntjenestens oppfølging av barn under 18 år vil ikke problemstillingen være den samme, ettersom det ikke er noe vilkår om at barnet har hatt tiltak etter barneverntjenesten i tilflytterkommunen/-bydelen tidligere. Dette er derfor en spesiell problemstilling for ettervernstiltakene, og et område hvor det kan se ut til at vi har behov for en tydeligere avklaring av ansvarssituasjonen enn det vi har i dag, dersom en skal verne ungdom over 18 år mot å bli stående uten et hjelpetilbud etter flytting.

En annen problemstilling som jeg ikke skal gå like mye inn på, men som jeg likevel ønsker å peke på og stille spørsmål ved, er barneverntjenestens vektlegging av tidligere erfaring med klienten. Gatejuristens erfaring er at det ikke er uvanlig at en i ettervernsaker står overfor en barneverntjeneste som har ”sett seg mette” på klienten. Dersom ungdommen senere angreir seg og nå likevel ønsker å samarbeide, bør da barneverntjenestens tidligere erfaringer med klienten som lite samarbeidsvillig kunne tale i ungdommens disfavør? Er dette i samsvar med prinsippet om barnets beste etter bvl § 4-1 og § 1-3 annet ledd, annet punktum?

5.3.2 Økonomisk stønad som ettervern

Andre case fra Gatejuristen omhandler forholdet mellom lov om sosiale tjenester i NAV og barnevernloven. Saksforholdet er følgende:

”Klient 19 år har fått innvilget ettervern. Klienten har behov for å få dekket husleie, samt stønad til livsopphold. Hvem har det økonomiske ansvaret?”

Etter barnevernloven § 4-4 tredje ledd kan barneverntjenesten innvilge økonomisk stønad som ettervernstiltak. Etter Gatejuristens erfaring er det en del barneverntjenester som velger å beholde hele ansvaret for ungdommen, også det økonomiske ansvaret. Dette med hensyn til kontinuitet i oppfølging av ungdommen, slik at ungdommen slipper å forholde seg til en ny saksbehandler med mer. Det foreligger imidlertid ingen rettslig plikt for barneverntjenesten til å ta på seg et slikt ansvar.

Jeg har omtalt dette temaet over under gjennomgangen av Ot.prp.nr.61 (1997-1998). Det er uttrykkelig sagt i forarbeidene at selv om det er adgang til å yte økonomisk stønad etter barnevernloven, så er det ikke meningen at barnevernloven skal bli noen ny sosiallov for ungdom.¹¹² Økonomisk stønad etter barnevernloven ikke skal ytes som erstatning for økonomisk sosialhjelp etter lov om sosiale tjenester m.v. ”Økonomisk stønad etter lov om barneverntjenester, kan bare ytes som hjelpetiltak for barnet, f.eks. til dekning av utgifter til ferie og leireopphold og andre fritidsaktiviteter etc.”¹¹³

Barnevernloven og lov om sosiale tjenester i NAV kan synes å overlape hverandre litt i forhold til økonomisk stønad, og grensedragningen praktiseres ulikt i de forskjellige barneverntjenestene.¹¹⁴ Der ungdommer over 18 år har behov for stønad til livsopphold er det kun etter lov om sosiale tjenester i NAV § 18 at ungdommen har *krav* på slik stønad. En god løsning kan imidlertid være at ungdommen får utbetalt stønaden gjennom barneverntjenesten, men at barneverntjenesten søker refusjon hos NAV. Dette må vurderes konkret i det enkelte tilfellet. I alle tilfeller bør det søkes å få til et godt samarbeid mellom barneverntjenesten og sosialtjenesten i de tilfeller hvor ungdommen har behov for tiltak og tjenester som faller inn under begge lover.

Nettopp samarbeid mellom barneverntjenesten og andre deler av forvaltningen har vært, og er nok trolig fremdeles, et område hvor det har vært en del utfordringer. Dette har derfor vært et fokusområde, som senest i 2010 førte til at vi fikk bestemmelsen om plikt for forvaltningen til å samarbeide og utarbeide individuell plan i bvl § 3-2 a.

---

¹¹² Ot.prp.nr.61 (1997-1998)

¹¹³ Ot.prp.44 (1991-1992) s.33

¹¹⁴ *Forskningsskunnskap om ettervern* (2008) s.207

5.3.3 Oppfølging vedrørende bolig

Tredje case fra Gatejuristen omhandler ikke egentlig ettervern, men utfordringer rundt anskaffelse av bolig.

Saken gjelder:

”Klient 21 år. Uten bolig. Klienten hadde arbeid, men lønnen var brukt opp og han hadde derfor ikke mulighet til å betale leie. Sosialtjenesten vil ikke stille sosialgaranti i det de mener han har penger. Kontoutskrift viser at klienten kun har kr. 100. Klienten har store betente sår etter rusmisbruk. Han ønsker varig bolig.”

Denne saken er et eksempel på en klient med omfattende behov for hjelp, hvor ikke det offentlige hjelpeapparatet har gitt tilstrekkelig oppfølging. Lov om sosiale tjenester i NAV gir klienten klare rettigheter etter kapittel 4 om individuelle tjenester. Av erfaring vet vi at mange av Gatejuristens klienter er tidligere barnevernsbarn, og det kan tenkes at dette også er tilfellet for denne klienten. Gatejuristen har imidlertid ikke registrert den type opplysninger, så det er vanskelig å spore noe om klientens bakgrunn, og si noe sikkert om dette her. Vi vet imidlertid at utfordringer i forhold til bolig er noe som ofte møter ettervernsungdom, og av ettervernstiltakene som er mest brukt. Dette gjør at jeg likevel vil ta utgangspunkt i saken og si noe om problematikken på generelt grunnlag.

At ungdom så unge som 21 år sliter med store problemer i forhold til rus, helse, bolig og økonomi, viser hvor ille det kan gå i en overgangsfase mot det å stå på egne bein, dersom ungdommen trår feil, og ikke har den støtten han/hun har behov for tilgjengelig. Her vil det ha stor betydning om ungdommen har et sosialt nettverk og et hjem han/hun kan flytte tilbake til dersom det skulle oppstå en krisesituasjon hvor vedkommende står uten tak over hodet. Tidligere barneverns klienter vil her være i en særlig sårbar situasjon, da de gjerne ikke vil ha mulighet til å flytte tilbake til fosterhjemmet eller institusjonen, mot for ungdom flest som har mulighet til å flytte tilbake til foreldrehjemmet, dersom det skulle være behov for det. Oppfølging vedrørende bolig kan derfor bety veldig mye for den enkelte ungdom, som ettervernstiltak.

I de likhet med utfordringene i forhold til sosial stønad, er også bolig et område som både sosialtjenesten og barneverntjenesten begge kan bidra med hjelp for ungdom under 23 år, som tidligere har mottatt tiltak fra barnevernet. Det er kun sosialtjenesten som er forpliktet til å gi et tilbud, jfr blant annet lov om sosiale tjenester i NAV § 27, mens barneverntjenesten *kan* gjøre det. Dette gjør at dette også er en type saker hvor klientene kan bli stående uten et tilbud om hjelp, fordi ansvarsfordelingen mellom ulike instanser kan være uklare.

5.3.4 Mangelfullt ettervern

Siste sak fra Gatejuristen handler ikke utelukkende om ettervern, men om manglende oppfølging fra barnevernet gjennom mange år, også før han nådde myndighetsalder.

”Klient 20 år. Ustabil barndom med rus og psykiatrisk problematikk i hjemmet. Fra 5 årsalder, flere flyttinger fra hjem, fosterhjem, ulike barnehjem, BUS etc. Kommet i et stabilt og godt fosterhjem fra 7- 14 årsalder, på grunn av sykdom i fosterhjem blir klient imidlertid sendt på barnehjem som 14 åring. Klient ytrer flere ganger at han ønsker fosterhjem fremfor barnehjem, uten at dette blir tatt til følge. Starter med rus i 15 årsalderen. Klienten får flere ganger beskjed om at det ikke finnes tiltak egnet for han og sendt hjem til ruspreget hjem. Etter 3 svært ustabile år, takker klienten nei til ettervern ved fylte 18 år. Som 20 åring har klienten sonet 2 års ubetinget dom for vold. Klienten ønsker da bolig og oppfølging for å komme tilbake til et normalt liv. Klienten har ikke blitt kontaktet eller hatt noe kontakt med barnevernet etter fylte 18 år. Ved henvendelse til barnevernet henvises klienten til sosialtjenesten. Klienten får så en ny ubetinget dom. Han tar så kontakt med Gatejuristen for å søke rettsferdsvederlag på grunn av mangelfull oppfølging av barnevernet opp gjennom barndommen.”

I denne saken ser vi at klienten gjentatte ganger opplever å bli sviktet. Først av fosterhjemmet i det han ikke lenger fikk bo der han hadde det godt og stabilt. Deretter av barneverntjenesten i det den ikke finner egnet tiltak til ham, og dermed forsømmer gutten. Mest sannsynlig har dette ført til at klienten har mistet tilliten til barneverntjenesten, og derfor ønsket å avslutte oppfølgingen når han fylte 18 år. Etter å ha prøvd seg på egne bein viser det seg imidlertid at han ikke klarer seg spesielt bra, og

han ønsker på nytt å få hjelp. Da blir han imidlertid avvist og sviktet av barnevernstjenesten nok en gang.

Dette tilfellet er nok ikke enestående og belyser behov for angreretten. Som det fremkommer av Ot.prp.nr.61 (1997-1998) har mange ungdommer et ambivalent forhold til barneverntjenesten, som gjør at de ikke lenger ønsker å motta tiltak når de fyller 18 år, men senere angres seg. Det fremkommer ikke uttrykkelig i lovteksten at det er en adgang til å få gjenopptatt saken hos barneverntjenesten og iverksatt tiltak, men proposisjonen slår fast at det ikke er noe i veien for dette. Til tross for at klienten har hatt en periode hvor han ikke har hatt kontakt med barneverntjenesten, er barneverntjenesten likevel pliktet til å vurdere søknaden om ettervernstiltak og begrunnet vedtaket med utgangspunkt i hensynet til barnets beste.

Saken viser også at det kan være behov for at barneverntjenesten ikke avskriver ungdommen helt til tross for at vedkommende takker nei til ettervernstiltak. I Rundskrivet Q-2011-13 heter det:

”Hvis ungdommen selv ikke ønsker noe tiltak fra barneverntjenesten etter fylte 18 år, skal ungdommen gjøres oppmerksom på at han eller hun kan ombestemme seg. Barneverntjenesten bør forsøke å få til en avtale om at det skal opprettholdes kontakt også med dem som ikke ønsker videre tiltak. Under enhver omstendighet bør ungdom som har takket nei til tiltak kontaktes ett år etter at alle tiltak er avsluttet, for å høre om de nå likevel ønsker å motta tiltak. Selv om ungdommen i mellomtiden har flyttet til en annen kommune, er det fraflyttingskommunen som har dette ansvaret.”

Denne uttalelsen fra barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet innebærer ingen rettslig plikt for barneverntjenesten, men det er en sterk oppfordring til barneverntjenesten om at de bør undersøke om ungdommen selv ønsker å stå på egne bein, etter å ha prøvd dette en periode. Det kan nok stilles spørsmål ved om dette gjøres i praksis, og kanskje burde denne oppfordringen blitt lovfestet og gjort til en rettslig plikt for barneverntjenesten. Når dette bare omtales som noe barneverntjenesten ”bør” gjøre, så er det ikke sikkert at dette tas på alvor og faktisk utføres i praksis.

6 Konklusjoner og de lege ferenda-betraktninger

Barnevernets ettervern er et rettsområde med lite rettslig regulering. Eneste som er lovregulert er hovedregel i barnevernloven § 1-3 annet ledd. Foruten denne bestemmelsen må en i all hovedsak se hen til forarbeider og rundskriv for å finne nærmere avklaring av hvordan regelen bør tolkes og anvendes. Blant annet finner vi uttalelser om angrefrist. Disse rettskildene har imidlertid mindre juridisk tyngde enn lovfestede rettskilder, og en ser at lovgivers intensjoner her, ikke alltid blir fulgt i praksis.

Det er en svakhet ved dagens lovgivning at barnevernloven ikke hjemler noen rettighet for barn og unge som har behov for tiltak etter loven. Mange ungdommer i målgruppen for ettervern, får i dag ikke den hjelpen de ønsker og trenger. En rettighetsfesting av ettervernet i barnevernloven, vil kunne være med på å sikre at de ungdommene som har behov for ettervern vil få innvilget de tiltakene de har behov for. Angrefristen bør også lovfestes, samtidig som det bør presiseres at den skal praktiseres mer liberalt enn det vi praksis ser at den gjøres i dag. En liberal praksis bør innebære at det ikke settes en eksakt frist, men at ungdommer som har hatt en periode på egne bein, men på ny ser behov for barnevernets bistand, må gis vid ramme for å kontakte barneverntjenesten for å få gjenopptatt tiltak innenfor lovens aldersgrenser.

Det er behov for et økt fokus på de eldste ungdommene, da en ser at de fleste ettervernstiltakene varer under et kalenderår, og det må antas at mange ungdommer trenger oppfølging i en lenger periode enn det. Barneverntjenestens ressurser bør ikke begrense seg til de yngste ettervernsklientene. Det må vurderes ut i fra ungdommens individuelle behov og ikke alder, hvorvidt han/hun skal fortsette å motta tiltak fra barneverntjenesten. Loven gir adgang til å gi ungdommen ettervern i 5 år etter de blir myndige, og lovens rammer bør benyttes fullt ut, oftere enn det vi ser at det blir gjort i dag. Loven bør endres, slik at det kommer tydeligere frem at barneverntjenesten som

hovedregel også har et klart ansvar for ungdommen over 18 år, i de tilfeller ungdommen mottok langvarige tiltak fra barneverntjenesten før myndighetsalderen. De bør ikke bare høre unntakstilfellene til at oppfølgingen vedvarer utover 18-årsalderen.

Klagebehandling vedrørende ettervern er et område hvor det trengs mer forskning for å få klarhet i hva som gjør at så få vedtak blir påklaget, og hva som kan gjøres for å sikre en klagebehandling som gjør at klagen faktisk kan utløse en reell endring for ungdommene de gjelder. Automatisk oppsettende virkning etter fvl § 42, kan her være en mulighet å vurdere. Om begrunnelsesplikten som ble inntatt i bvl § 1-3 annet ledd i 2009 har medført flere klager, bør også være et tema for videre forskning.

Forskning har avdekket at det eksisterer flere mangler i barneverntjenestenes kompetanse og praksis. Det er viktig at alle saksbehandlere som skal jobbe med ettervernsaker har god kjennskap til reglene, slik at ettervernstilbudet kan utformes ut i fra barnets beste med utgangspunkt i ungdommens individuelle behov.

Barneverntjenestene bør ha en systematisert praksis i arbeidet med ettervern, og rutiner bør gjøres skriftlige. Det bør blant annet fokuseres på god planlegging i forhold til videre oppfølging av ungdom i forkant av myndighetsalder, og tilstrekkelig oppfølging også i etterkant av myndighetsalderen – både for dem som mottar ettervern og dem som takker nei til dette. Det bør også jobbes mot å utvikle større likhet mellom praksis i de ulike kommunene. Kompetanseheving, og større grad av formalisering og strukturering av ettervernsarbeidet vil kunne bidra til dette.

Det er i følge forskning også behov for en tydeligere ansvarsfordeling og mer samarbeid mellom ulike instanser i kommunen, som barneverntjenesten og sosialtjenesten, mellom ulike kommuner, og også mellom kommunal barneverntjeneste og regional statlig barnevernsmyndighet. Dette er viktig for å unngå at klienter blir kasteballer i systemet, og ikke blir fanget opp noe sted. Klarhet i regelverket vil gi ungdommene tryggere rammer å forholde seg til, og større grad av forutsigbarhet enn det vi har i dag.

Eksempelene over viser at utfordringene i forhold til ettervern er mange og komplekse. Likevel må vi heller ikke glemme at mange år med fokus på rettsområdet har ført til en utvikling i riktig retning. Vi har blant annet fått en markant økning av ungdom som

mottar ettervernstiltak fra barneverntjenesten. Det kan tenkes at begrunnelsesplikten, som innebærer at det må begrunnes ut fra hensynet til barnets beste dersom et tiltak skal opphøre ved 18-årsalderen eller søknad om ettervern avslås, har bidratt til å dra rettsutviklingen mot at ettervern blir sett på som hovedregelen snarere enn unntaket. Jeg mener det er denne retningen rettsutviklingen bør fortsette, slik at ettervernet gradvis fortsetter å styrkes, og flere ungdommer som trenger støtte i overgangen til voksenlivet kan få innvilget ettervernet de trenger for å mestre prosessene mot en selvstendig tilværelse på en god måte.

7 Litteraturliste

7.1 Litteratur

Barnekonvensjonen – Barns rettigheter i Norge. Redigert av Njål Høstmælingen, Elin Saga Kjørholt og Kirsten Sandberg. Oslo, 2008.

Bogen, Hanne og Marjan Nadim. *Et flerkulturelt ettervern?* (Fafo-rapport 2009:05). Oslo, 2009.

Forskningsskunnskap om ettervern. NOVA-rapport nr.17/08. Redigert av Elisiv Bakketeig og Elisabeth Backe-Hansen. Oslo, 2008.

Kristofersen, Lars B. *Barnevern og ettervern.* NOVA-rapport nr.10/09. Oslo, 2009.

Lindboe, Knut. *Barnevernrett.* 5.utg. Oslo, 2008.

Ofstad, Kari og Randi Skar. *Barnevernloven med kommentarer.* 4.utg. Oslo, 2004.

Overgang fra barnevern til voksenliv i Trondheim. Skriftserien til Barnevernets utviklingscenter i Midt-Norge rapport nr. 12/2008. Redigert av Åse Bratterud og Anita Skårstad Storhaug. Trondheim, 2008.

Stang, Elisabeth Gording. *Det er barnets sak.* Oslo, 2007

Storø, Jan. *På begge sider av atten – om ungdom, barnevern og ettervern.* Oslo, 2001.

7.2 Lover

- 1953 Lov om barnevern (barnevernloven) av 17.juli 1953 nr 14.
- 1967 Lov om behandlingsmåten i forvaltningssaker (forvaltningsloven) av 10.februar 1967
- 1981 Lov om barn og foreldre (barnelova) av 8.april 1981 nr.7
- 1991 Lov om sosiale tjenester m.v. (sosialtjenesteloven) av 13.des 1991 nr.81
- 1992 Lov om barneverntjenester (barnevernloven) av 17.juli 1992 nr 100.
- 1998 Lov om endringer i lov av 17.juli 1992 nr.100 om barneverntjenester (barnevernloven) av 26.juni 1998 nr.42.
- 1999 Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettighetsloven) av 21.mai 1999 nr.30
- 2009 Lov om sosiale tjenester i arbeids og velferdsforvaltningen (lov om sosiale tjenester i NAV) av 18.des 2009 nr.131

7.3 Forarbeider

- Ot.prp.nr.44 (1991-1992) Om lov om barneverntjenester (barnevernloven)
- Ot.prp.nr.61 (1997-1998) Om lov om endringer i lov 17. juli 1992 nr 100 om barneverntjenester og og lov 13. desember 1991 nr. 81 om sosiale tjenester
- Ot.prp.nr.69 (2008-2009) Om lov om endringer i barnevernloven

Barneombudet og Landsforeningen for barnevernsbarn. Brev til Barne- og likestillingsdepartementet med forslag til et bedre ettervern. 27.juni 2007.

Barne- og likestillingsdepartementet. Brev til Barneombudet. 28.januar 2008.

Res. 11 des 1992 nr.1048 Ikrafttredelse av lov 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester.

Res. 26 juni 2009 nr.874 Ikrafttredelse av lov 19. juni 2009 nr. 45 om endringer i barnevernloven

7.4 Rundskriv

Q-2003-1964 Barnevernloven § 1-3 – tiltak for ungdom over 18 år.

Barne- og familiedepartementet, 01.07.2003.

Q-2011-13 Rundskriv om tiltak etter barnevernloven for ungdom over 18 år.

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, 22.06. 2011.

7.5 Nettsider

Statistisk sentralbyrå. *Tabell 1 Barn med barneverntiltak 31. desember, etter alder og tiltak. Heile landet. 2010.*

http://www.ssb.no/emner/02/barn_og_unge/2011/tabeller/barnevern//barnev0200.html

[Sisert 18.november 2011]

Statistisk sentralbyrå. *Tabell 1 Barn med barnevernstiltak i løpet av året og på slutten av året, etter tiltak og fylke. 2010*

http://www.ssb.no/emner/02/barn_og_unge/2011/tabeller/barnevern//barnev0300.html

[sisert 18.november 2011]

http://www.ssb.no/emner/02/barn_og_unge/2011/barnevern/ [Sisert 18.november 2011]

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/pressesenter/pressemeldinger/2011/utvalg-som-skal-vurdere-biologisk-prinsi.html?id=633852> [sisert 24.november 2011]

7.6 Andre kilder

Gatejuristen. Søknad til Extrastiftelsen Helse og Rehabilitering: *Barnas jurist.*

Oslo, 2010.

Gatejuristen. *Årsrapport 2010.* Oslo, 2011.